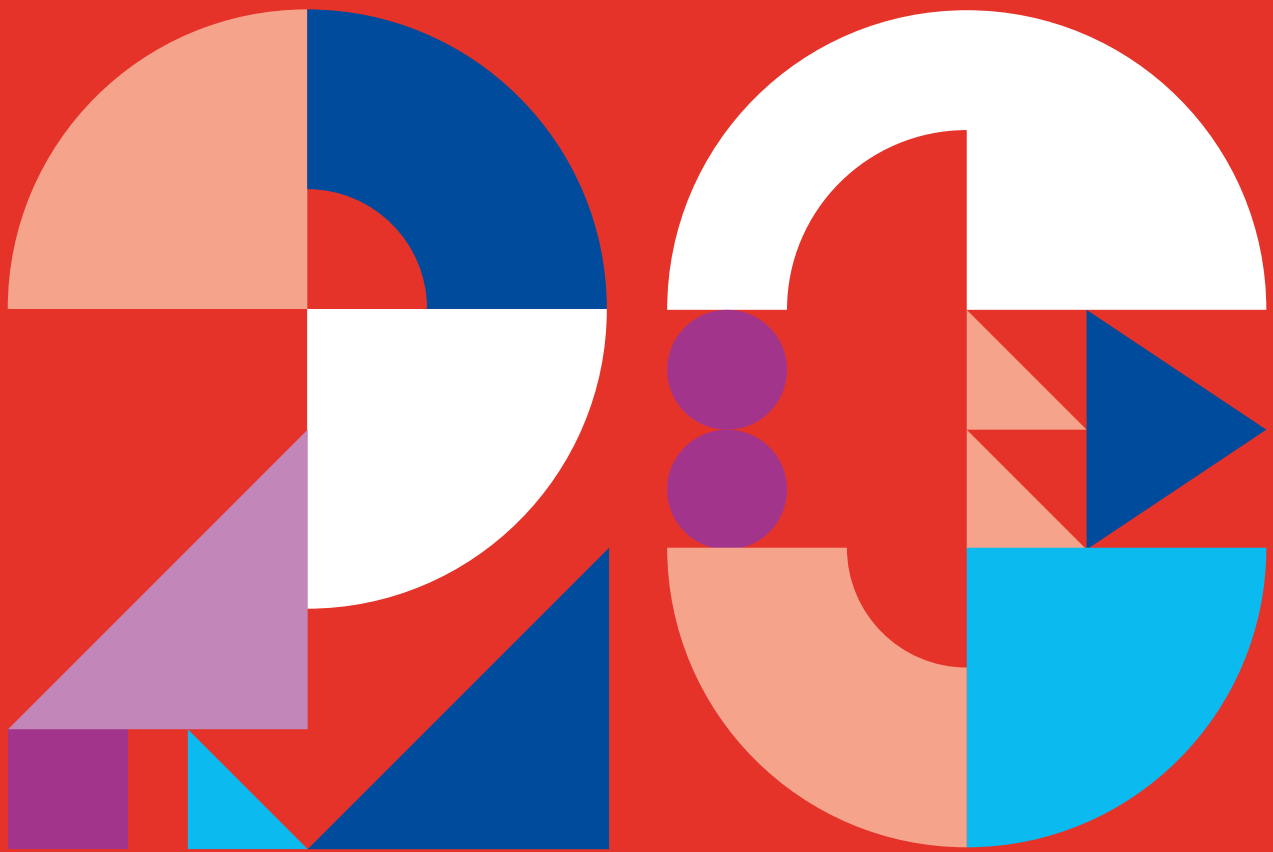
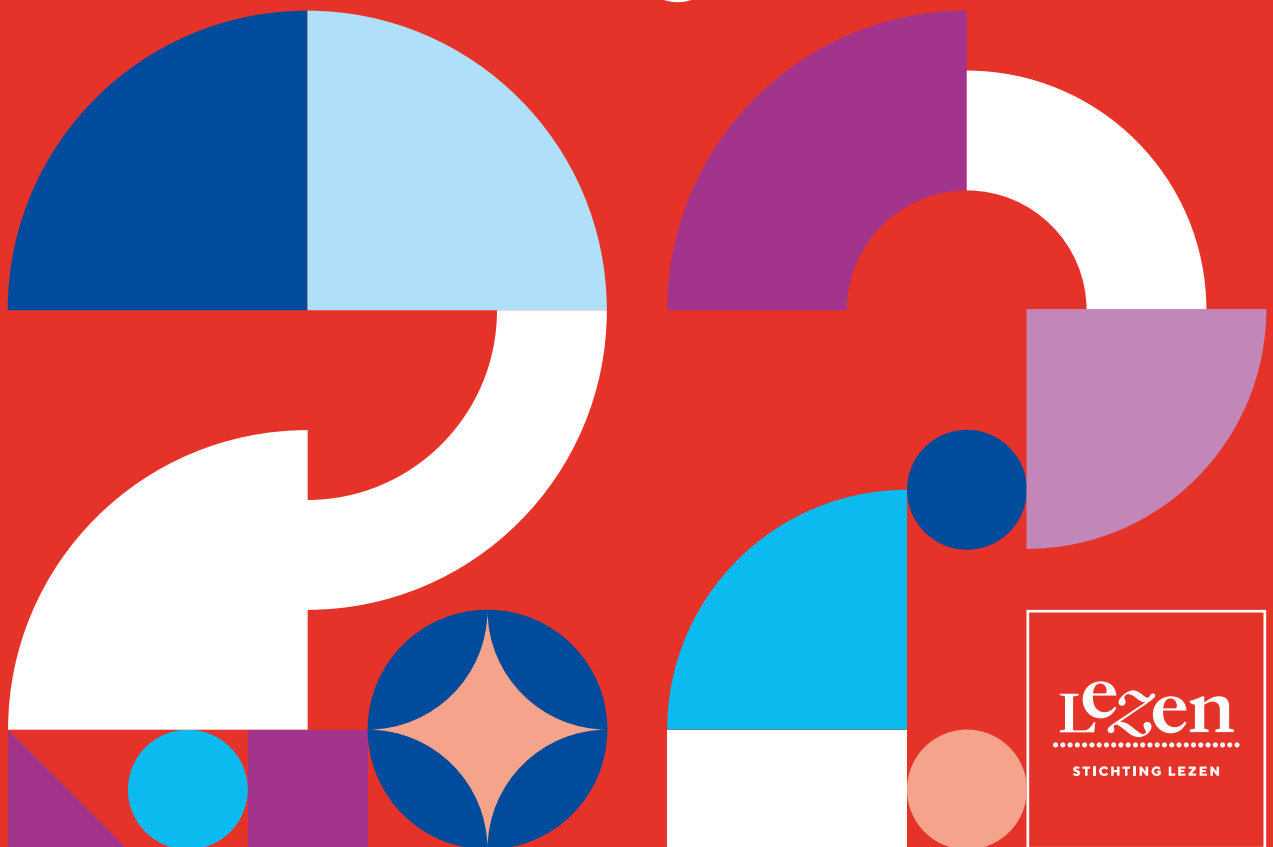

Jaarverslag

Stichting Lezen

Lezen
STICHTING LEZEN

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Reflectie op de activiteiten 2022	5
1.1 Visie, rol en positie	6
1.2 Reflectie op de activiteiten in 2022	7
1.3 Realisatie doelstellingen 2022	9
2. Een solide kennisbasis	17
2.1 Onderzoek in het kader van de onderzoeksagenda	19
2.2 Overige en thema-overstijgende onderzoeken	25
2.3 Bereik-, effect-, en stand-van-zakenonderzoek	26
2.4 Recapitulatie aan de hand van de prestatie-indicatoren	28
3. Een rijke leesomgeving	32
3.1 Lees- en taalonderwijs	33
3.2 Campagnes	34
3.3 Projecten	38
3.3 Extra activiteiten met externe middelen	41
3.4 Auteursbetrokkenheid	43
3.5 Kunst van Lezen	43
3.6 Recapitulatie aan de hand van de prestatie-indicatoren	44
4. Competente leesbevorderaars	46
4.1 Bijdragen aan de opleidingen van toekomstige professionals	47
4.2 Na- en bijscholingsaanbod	48
4.3 Netwerkvorming en kennisbijeenkomsten	50
4.4 Kennisdeling door publicaties	53
4.5 Gidsfunctie	56
4.6 Recapitulatie aan de hand van de prestatie-indicatoren	57
5. Leesoffensief en versterking van leesbevordering	59
5.1 Een grotere en effectievere cirkel van invloed	60
5.2 Krachten bundelen	63
5.3 (Boven)lokale netwerken	67
5.4 Recapitulatie van resultaten en prestaties	67
6. Organisatie	69
6.1 Positie in het bestel en financieel kader	70
6.2 Personeel en organisatie	70
6.3 Diversiteit en inclusie	73
6.4 Raad van toezicht	74

Inleiding

Stichting Lezen kijkt met voldoening terug op een heel druk maar vooral ook vruchtbaar jaar. Het was een feest om weer mensen bij elkaar te brengen, elkaar te ontmoeten en kennis en ideeën uit te wisselen. Het was een geweldig gevoel om de rijke oogst binnen te halen van de vele onderzoeken die in 2021 waren opgestart en nu resulteerden in een dikke stapel rapporten vol met nieuwe, bruikbare inzichten. En het maakte ons tegelijkertijd blij en zenuwachtig toen we van onze nieuwe bewindslieden € 12,9 miljoen euro kregen uit het Masterplan basisvaardigheden om BoekStart en de Bibliotheek op school uit te breiden naar een groot aantal nieuwe locaties. Inmiddels zijn al die miljoenen op papier al vergeven. Scholen, kinderopvangorganisaties en bibliotheken grepen massaal de kans aan om werk te maken van leesbevordering, gebruikmakend van de kennis, voorzieningen en instrumenten die Stichting Lezen tot stand heeft gebracht.

Van het volle en vruchtbare jaar 2022 doen we graag verslag. Dit jaarverslag gaat primair over de activiteiten van Stichting Lezen in het kader van de BIS. Stichting Lezen heeft daarnaast vanuit Tel mee met Taal een (vooralsnog tijdelijke) taak bij de preventie van laaggeletterdheid via het programma Kunst van Lezen. Dit programma voeren wij sinds 2008 in samenwerking met de KB/Nationale Bibliotheek uit. Tel mee met Taal maakt geen deel uit van onze BIS-taken, maar is daar wel onlosmakelijk mee verbonden.

Hoofdstuk 1 geeft een samenvatting van en reflectie op de activiteiten die we in 2022 hebben uitgevoerd. Hoofdstuk 2 gaat over onze onderzoeksactiviteiten, waarmee we verder bouwen aan de solide kennisbasis die de aanpak van leesbevordering voedt en draagt. Hoofdstuk 3 beschrijft onze activiteiten ter verrijking van de leesomgeving, bestaande uit campagnes en projecten, incidentele en kortdurende interventies en de programma's in het kader van Kunst van Lezen die structureel van aard zijn. Hoofdstuk 4 besteedt aandacht aan de activiteiten en producten die bedoeld zijn om leesbevorderaars toe te rusten voor hun belangrijke taak. Hoofdstuk 5 doet verslag van het werk om het draagvlak voor leesbevordering te verbreden en te versterken. Hoofdstuk 6, ten slotte, beschrijft hoe Stichting Lezen organisatorisch reilt en zeilt.

In dit jaarverslag besteden we aandacht aan de resultaten en de activiteiten van Kunst van Lezen en de Leescoalitie voor zover die invloed hebben op of verweven zijn met de BIS-taken en de reguliere producten en activiteiten van Stichting Lezen. Het jaarverslag van Kunst van Lezen, dat in detail ingaat op alle activiteiten die in het kader van dat programma zijn uitgevoerd, is opgenomen in de bijlagen. Datzelfde geldt voor het inhoudelijke jaarverslag van de Leescoalitie.

Wij danken het ministerie van OCW en onze partners voor hun steun, hun vertrouwen en de constructieve samenwerking.

Gerlien van Dalen

directeur-bestuurder Stichting Lezen

HOOFDSTUK 1

Reflectie op de activiteiten 2022

1.1 Visie, rol en positie

Stichting Lezen is het landelijke kennis- en expertisecentrum voor leesbevordering en literatuureducatie. Wij werken vanuit een wetenschappelijk gefundeerde visie en aanpak aan het verbeteren van het leesklimaat en de leescultuur.

We willen dat alle kinderen en jongeren opgroeien met boeken en uitgroeien tot vaardige en gemotiveerde (literaire) lezers die zich blijven ontwikkelen. Elk kind moet de kans krijgen om te ontdekken hoe fijn en verrijkend (voor)lezen kan zijn. Om boeken in handen te krijgen die aansluiten bij hun belangstelling, leesniveau en literaire vaardigheden. En om ook te durven kiezen voor boeken die inhoudelijk en/of taalkundig uitdagend zijn.

De doorgaande leeslijn

Het vergt doorlopend aandacht en specifieke kennis en deskundigheid om van kinderen en jongeren lezers te maken. In alle ontwikkelfases van 0 tot 20 jaar moet leesbevordering aansluiten bij wat kinderen en jongeren op dat moment nodig hebben. We noemen dit De doorgaande leeslijn. Inzichten uit onderzoek vormen daarvan het fundament. Wetenschappelijk en toegepast onderzoek geeft ons steeds meer inzicht in de ontwikkeling van leesvaardigheid, leesmotivatie en literaire competentie en in de manieren waarop we kinderen en jongeren daarin kunnen stimuleren, onderwijzen en ondersteunen. Zo kunnen we onze aanpak voortdurend verbeteren. Al onze programma's, interventies, campagnes en producten sluiten aan op De doorgaande leeslijn.

Werken als een hefboom

Stichting Lezen zorgt dat mensen en organisaties die in de positie zijn om kinderen, jongeren en/of hun ouders te bereiken, serieus werk willen en kunnen maken van lezen.

Als **kenniscentrum** stimuleren we dat lezen, leesbevordering en literatuureducatie onderwerp van onderzoek blijven en geven we de kennis die uit onderzoek voortkomt door aan de mensen die met kinderen, jongeren en/of hun ouders werken.

Als **landelijk coördinerende ondersteuningsinstelling** slaan we de brug tussen onderzoek en praktijk en tussen het letterenveld en de wereld van onderwijs en opvoeding. We voeren de Leescoalitie (zie bijlage) aan en zorgen voor de inhoudelijke basis onder het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen (zie bijlage).

Als **aanjager en ontwikkelaar** zorgen we voor de vernieuwing en doorontwikkeling van instrumenten en programma's voor leesbevordering, op basis van kennis uit de wetenschap en de praktijk. Ook organiseren we campagnes, zoals De Nationale Voorleesdagen en De Nationale Voorleeswedstrijd. Die zijn bedoeld om een jaarlijks terugkerende impuls te geven aan leesbevordering, gekoppeld aan een feestelijke activiteit die de doelgroep activeert en publiciteit genereert. Een programma, zoals BoekStart of de Bibliotheek op school, is wetenschappelijk onderbouwd en structureel van aard.

Focus op intermediairs en beslissers

Stichting Lezen is eerst en vooral gericht op mensen die een sleutelrol vervullen in de (lees)opvoeding van kinderen en jongeren van 0 tot 20 jaar: leraren, pedagogisch medewerkers in de kinderopvang, bibliotheek- en jeugdgezondheidszorgmedewerkers, boekverkopers en (groot)ouders. Ook studenten die worden opgeleid voor functies in onderwijs en opvoeding behoren tot deze doelgroep van de zogenaamde intermediairs. We stellen hen in staat om kinderen en jongeren aan te zetten tot lezen, op allerlei momenten en manieren, en steeds vanuit de consistente visie en aanpak die wij ontwikkelen en uitdragen.

Een secundaire doelgroep vormen de beleidsmedewerkers, bestuurders en koepelorganisaties in het onderwijs, de bibliotheeksector, de kinderopvang en de jeugdgezondheidszorg. Zij zijn de beslissers die bepalen of en hoeveel ruimte intermediairs krijgen om werk te maken van leesbevordering. Daarom is het belangrijk om aan hen te vertellen wat de toegevoegde waarde is van leesmotivatie, jeugdliteratuur en effectief en motiverend leesonderwijs voor de (taal)ontwikkeling en het toekomstig maatschappelijk functioneren van kinderen en jongeren. Vervolgens proberen we de beslissers zover te krijgen dat ze daar zelf binnen en met hun organisaties een rol in gaan spelen.

1.2 Reflectie op de activiteiten in 2022

Onderwijs en leesbevordering worden steeds meer een tandem. Er is een duidelijk verband tussen het feit dat kinderen en jongeren minder vaak en minder graag lezen en het feit dat veel van hen ondermaats presteren op leesvaardigheid. Leesonderwijs was dan ook ons woord van het jaar.

Effectief leesonderwijs is motiverend leesonderwijs

De regering pakt de dalende reken- en leesvaardigheid van Nederlandse kinderen aan met het Masterplan basisvaardigheden. Dit leidt tot investeringen in het onderwijs en de roep om leesonderwijs dat gebaseerd is op de best beschikbare informatie over doelmatigheid en doeltreffendheid. Die informatie is bij Stichting Lezen voorhanden, en dankzij ons sterke netwerk zijn alle partijen die met het leesonderwijs aan de slag gaan daarvan op de hoogte. De tijd is rijp om het onderwijs op alle niveaus en in het hele land te versterken met onze goed onderbouwde en beproefde aanpak voor effectief leesonderwijs.

Ook de politiek is daarvan doordrongen en handelt daarnaar. In het kader van het Masterplan kregen we € 12,9 miljoen om BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek op school uit te breiden naar nieuwe locaties. De animo daarvoor is enorm en overstijgt het beschikbare budget. Het is duidelijk dat het werkveld deze kans om het lezen te verbeteren niet wil laten schieten en dat de financiële impuls vanuit het Masterplan veel organisaties het beslissende zetje geeft.

De Tweede Kamer steunde de motie Mohandis c.s. om te onderzoeken hoe de Bibliotheek op school duurzaam verankerd kan worden. En dat is hard nodig, want al heeft leesbevordering tot en met 2024 de financiële wind in de rug, het is nog onzeker hoe het daarna verder gaat met Kunst van Lezen en alles wat binnen de daartoe behorende programma's tot stand is gebracht.

Kennis als fundament

Zelf investeerden we dit jaar ook het nodige om het leesonderwijs verder te helpen. We publiceerden [*De zeven pijlers van effectief onderwijs in begrijpend lezen*](#). Dit boek geeft inzicht in de theorie over, het onderzoek naar en de praktische toepassing van essentiële elementen van onderwijs in begrijpend lezen. We lanceerden, met steun van OCW en in samenwerking met SLO en de Taalunie, de doelgroepenwebsite lezeninhetpo.nl, die direct al veel en enthousiaste gebruikers trok. We werkten aan de doorontwikkeling van het programma de Bibliotheek op school en lieten langs die weg het onderwijs en de bibliotheeksector profiteren van nieuwe kennis uit onderzoek over lezen. Er kwam een vervolg op de succesvolle Friese pilot op het gebied van effectief leesonderwijs, die de Bibliotheek op school koppelt aan de leesmethodiek *Focus op begrip*.

Gebruikmaken van wat goed gaat

Het is zeker niet alleen maar kommer en kwel als het om de jeugd en lezen gaat. Op TikTok is #boektok een absolute hit. Boekhandels en bibliotheken signaleren een toenemende belangstelling voor *young adult*-boeken. Uit onderzoek van docent Nederlands en promovenda Linda Ackermans bleek dat de meerderheid van de docenten Nederlands aansluit bij deze positieve trend en leerlingen toestaat om *young adult*-boeken te lezen voor hun leeslijst. Jeroen Dera en zijn collega's maakten en beproefden een lessenreeks die een brug slaat tussen de leesvoorkeuren van de leraar en die van de leerlingen. Dit heeft een positieve uitwerking op zowel de (sociale) motivatie om te lezen als de literaire competentie van leerlingen. Nieuw onderzoek van Suzanne Mol levert opnieuw bewijs voor de positieve leesspiraal: ervaring met lezen in de vrije tijd is goed voor de leesvaardigheid. Ook is er een positief verband tussen leesgedrag en leesplezier.

Al die inzichten verwerken we in onze aanpak, activiteiten, campagnes, trainingen en bijeenkomsten.

Meer oog (en actie!) voor diversiteit en inclusie

Het team van Stichting Lezen liet zich dit jaar begeleiden door Colourful People om het gesprek over diversiteit en inclusie in relatie tot leesbevordering op gang te brengen en het bewustzijn op dat punt te vergroten.

In aansluiting op onze visie dat de leesomgeving een essentiële factor is in de leesbevordering, streven we ernaar dat iedereen zich thuis voelt in de leesomgeving op de kinderopvang, op school en in de bibliotheek. In dat kader deden we onderzoek naar en gaven we handreikingen voor het samenstellen en inzetten van een divers en inclusief boekenaanbod.

Een belangrijk inzicht in dit verband is, dat de leesmotivatie en leesvaardigheid van kinderen uit anderstalige gezinnen ook gebaat zijn bij het (voor)lezen in de thuistaal. Aangezien ruim een kwart van de kinderen in het basisonderwijs een migratieachtergrond heeft, is dat iets om rekening mee te houden en gebruik van te maken.

Samen de schouders eronder

Het versterken en uitbreiden van ons netwerk kreeg ook dit jaar veel aandacht. We willen zoveel mogelijk relevante partijen achter onze aanpak krijgen en houden. Enerzijds omdat wij vanuit onze kennisbasis en ervaring overtuigd zijn dat die aanpak werkt. Anderzijds omdat we willen voorkomen dat er ruis ontstaat over wat de beste aanpak is en dat organisaties die aan de slag moeten met leesbevordering daardoor niet durven door te pakken. De Leescoalitie werd groter en sterker. Dat betekent dat het draagvlak voor onze integrale visie op en aanpak van lezen, leesbevordering en literatuureducatie nog verder werd versterkt.

Stichting Lezen droeg, al dan niet gezamenlijk met de Leescoalitie, bij aan het debat en de beleidsvorming over lezen en geletterdheid. We zagen de resultaten van die inspanningen terug in het beleid van OCW en in initiatieven van Kamerleden, zoals de motie van Mohandis c.s., zie boven.

Ons netwerk binnen de bibliotheeksector is stabiel en dekkend: voor BoekStart scoorden we in 2022 voor het eerst 100% deelnemende bibliotheekorganisaties. We waren nauw betrokken bij de netwerkagenda van de bibliotheken, met name op het onderdeel 'De geletterde samenleving'. De netwerksamenwerking met de jeugdgezondheidszorg in het kader van BoekStart voor baby's verbreedt en verdiept zich nog steeds. De relaties met Caraïbisch Nederland in het kader van Kunst van Lezen werden nog verder uitgebreid.

Steeds meer partijen daar haken aan bij BoekStart en de Bibliotheek op school/ en ook ons trainingsaanbod wordt in toenemende mate benut in de overzeese delen van het koninkrijk.

Na-ijlende effecten van de pandemie

Corona had dit jaar geen ingrijpende gevolgen meer voor onze activiteiten. Kennisbijeenkomsten en trainingen konden weer op locatie worden georganiseerd, al bleven we gebruikmaken van livestreams en online programmering, omdat die vormen van kennisdeling ons en onze doelgroepen ook veel te bieden hebben. Onderzoeken konden ongehinderd doorgang vinden. Het vele voorbereidend werk dat we in 2021 deden, leidde dit jaar tot een grote hoeveelheid eindproducten.

BoekStart, dat tijdens de pandemie door de bibliotheeksluitingen een enorme duikeling maakte in het aantal uitgegeven koffertjes, maakte een opzienbarende inhaalslag in 2022. Er werden maar liefst 17.000 koffertjes meer verspreid dan in 2021.

In onze eigen organisatie merkten we de impact van de pandemie nog aan onze bestedingen: wat we in de corona-jaren aan onderbesteding hadden, haalden we dit jaar in. Soms zat dat het opstarten van nieuwe activiteiten in de weg. Ook op personeelsgebied bleef de impact merkbaar: we hadden een aanzienlijk hoger ziekteverzuim dan anders, waaronder veel uitval door corona.

1.3 Realisatie doelstellingen 2022

De doelstellingen zoals beoogd in het activiteitenplan 2021-2024 zijn ook in 2022 ruimschoots behaald.

1.3.1 Kennisbasis

Al het werk van Stichting Lezen is gebaseerd op kennis die voortkomt uit wetenschappelijk onderzoek, praktijkervaringen en combinaties daarvan. De verbinding tussen praktijk en onderzoek is essentieel voor de effectiviteit van ons werk en een belangrijk kenmerk van onze manier van werken.

Doelstelling activiteitenplan 2021-2024	Realisatie 2022	Bereik 2022
17 onderzoeksactiviteiten in 2022. Daarmee bereiken we per jaar tussen de 25.000 en 30.000 professionals die onze publicaties downloaden en zich zo voeden met de nieuwste (onderzoeks) inzichten.	24 activiteiten	52.429 downloads

Rijke oogst van de corona-jaren

Corona zorgde in 2020 en 2021 voor vertragingen in de uitvoering van veel onderzoeken. Dat weerhield ons er niet van allerlei nieuwe onderzoeken voor te bereiden. Zodoende hebben we in 2022 een buitengewoon rijke oogst van maar liefst elf gepubliceerde onderzoeken. We zijn trots op de verscheidenheid aan onderzoeksrapporten. De vroeg- en voor-schoolse educatie, het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en het mbo: iedereen heeft de beschikking gekregen over nieuwe kennis uit de recent afgeronde onderzoeken.

De onderzoeksagenda in 2022

Stichting Lezen werkt met een meerjarige onderzoeksagenda. Maatschappelijke ontwikkelingen en signalen van binnenuit en buitenaf kunnen leiden tot bijstelling van de agenda en tot onderzoek buiten de agenda om. In 2021 voegden we het onderzoeksthema 'Corona, leesgedrag en leesprestaties' toe, aansluitend bij de urgente vragen die de pandemie met zich meebracht. In 2022 zagen we geen reden meer om onderzoek op dit thema te laten doen.

De onderzoeksagenda zag er in 2022 als volgt uit: Effectief leesonderwijs en leesmotivatie, Lezen in een multimediale omgeving, De sociale lezer, Diversiteit en inclusie.

De tandem van onderwijs en leesbevordering

Leesonderwijs en leesbevordering kunnen niet zonder elkaar. Dat was de reden om het thema 'Effectief leesonderwijs en leesmotivatie' op de onderzoeksagenda te zetten en meer onderzoek te doen naar de leesbevorderaars in de school, zoals de leescoördinator, mediathecaris of (toekomstige) leraar. Veel aandacht ging daarbij uit naar het primair onderwijs.

Een belangrijke publicatie die Stichting Lezen hierover in 2022 uitbracht, is [De zeven pijlers van effectief onderwijs in begrijpend lezen](#), samengesteld door Thoni Houtveen en Roel van Steensel. Dit boek geeft inzicht in de theorie over, het onderzoek naar en de praktische toepassing van essentiële elementen van onderwijs in begrijpend lezen. Schoolbibliotheken met een rijke collectie en mediathecarissen met genoeg uren en de juiste competenties zijn onmisbare onderdelen van de leesomgeving in het voortgezet onderwijs. We krijgen signalen dat deze voorzieningen op steeds meer plekken afwezig zijn of onder druk staan. Daarom startten we een onderzoek naar de stand van zaken op dit gebied.

Met de lancering van [lezeninhetpo.nl](#) (zie hoofdstuk 4) en de doorontwikkeling van het programma de Bibliotheek *op school* (zie bijlage Kunst van Lezen) droegen we dit jaar bij aan de doorwerking en verspreiding van kennis uit onderzoek over lezen in het onderwijs.

Verdiepen en versterken

Nieuwe onderzoeken komen vaak voort uit praktijk of beleid, maar ook uit afgerond onderzoek dat om vervolgonderzoek vraagt. Op die manier zorgt Stichting Lezen ervoor dat de kennis over lezen en leesbevordering voortdurend wordt verdiept en dat we onze aanpak kunnen blijven verbeteren.

Zo toonde een [onderzoek uit 2020 naar vrij lezen](#) binnen de Bibliotheek *op school* aan dat vrij lezen juist niet goed is voor de leesmotivatie van minder gemotiveerde lezers. Daarom deden we in 2022 [nader \(literatuur\)onderzoek naar het zogenaamd 'verrijkt vrij lezen'](#). Daaruit bleek dat het helpt om deze leerlingen een goed afgebakend en afgestemd boekenaanbod aan te reiken: boeken die niet te moeilijk zijn, maar wel voldoende uitdaging bieden om de volgende stap in hun leesontwikkeling te zetten. Daardoor krijgen leerlingen meer plezier in vrij lezen en hebben zij er meer aan. We verdiepen dit inzicht de komende jaren nog verder met nieuwe onderzoeken naar methoden voor het voeren van leesgesprekken en de opbrengsten daarvan.

Ook de meta-analyse over de relatie tussen leesgedrag en leesvaardigheid van Suzanne Mol uit 2011 vroeg om een vervolg. Haar eerste analyse toonde de werking aan van [de positieve leesspiraal](#): kinderen die in hun vrije tijd vaak lezen, scoren beter op leesvaardigheid, zullen mede daardoor meer en/of langer blijven lezen en hun leesvaardigheid daardoor nog verder vergroten. Haar nieuw meta-analyse op basis van studies die sinds 2009 zijn

verschijnen, wijst opnieuw uit dat ervaring met lezen in de vrije tijd een positieve samenhang vertoont met de leesvaardigheid. Ook is een positief verband aangetoond tussen leesgedrag en leesplezier.

(Zelf)evaluatie voeden (door)ontwikkeling

Evaluatieonderzoek naar onze projecten en programma's levert veel inzicht op voor de (door)ontwikkeling daarvan. In 2022 werden [de lange termijneffecten van BoekStart](#) voor baby's onderzocht. Kinderen die als baby in aanraking zijn gekomen met BoekStart blijken hiervan als kleuter nog steeds te profiteren in hun taalontwikkeling.

BoekStart (en het internationale *BookStart*) werd ook vergeleken met soortgelijke programma's uit het buitenland. Afgaand op dat onderzoek is het effectief om de arts of verpleegkundige op het consultatiebureau een centrale rol te geven als leesbevorderaar. BoekStart in Bergen op Zoom startte een pilot met die werkwijze; Stichting Lezen volgt de pilot in het kader van evaluatieonderzoek.

We startten in 2022 ook met het evalueren van de campagnes, zoals De Nationale Voorleesdagen en de Jonge Jury. Aan de hand van de uitkomsten zullen we campagnes waar nodig aanpassen en/of doorontwikkelen, zodat ze een grotere bijdrage kunnen leveren aan onze doelstellingen.

Advies, (mede)financiering en partnerschap

We kregen regelmatig aanvragen om bij te dragen aan effectiviteits- en impactonderzoeken naar projecten van derden. Als zo'n aanvraag paste bij onze onderzoeksagenda en binnen het budget, dan leverden we een financiële bijdrage en/of traden we op als adviseur of coördinator.

Stichting Lezen werd ook regelmatig gevraagd als kennispartner in een consortium voor een onderzoeksaanvraag vanuit een universiteit of hogeschool. Dit jaar deden we mee met aanvragen naar thema's zoals mediagebruik in relatie tot ongelijkheid en de (digitale) ontwikkeling van kinderen en adolescenten, effectief leesonderwijs in het digitale tijdperk, de aanpak *Focus op begrip* voor begrijpend lezen en de rol van leraren als leesbevorderaars in het primair en voortgezet onderwijs. Op deze manier konden we nieuw onderzoek mogelijk maken naar thema's uit onze onderzoeksagenda, nieuwe kennis over leesbevordering ontsluiten voor professionals en nieuwe samenwerkingen aangaan met wetenschappelijke en maatschappelijke partners.

1.3.2 Een rijke leesomgeving

De leesomgeving is een essentiële bouwsteen van effectieve leesbevordering. Kinderen en jongeren moeten het liefst altijd en overal omringd worden door boeken, lezers en leesbevorderaars. Veel aandacht ging er dit jaar naar de school en het leesonderwijs als onderdeel van die leesomgeving.

Doel activiteitenplan 2021-2024	Realisatie 2022	Bereik 2022
12 campagnes en projecten in 2022. Daarmee bereiken we 30.000 à 35.000 instellingen en professionals die met onze projecten en campagnes werken en zo het leesvirus doorgeven aan kinderen en jongeren.	15 campagnes en projecten	36.461 instellingen en professionals

Een kalender vol met leesfeestjes

Mede dankzij Stichting Lezen wordt het lezen het jaar rond gevierd. De Nationale Voorleesdagen, de Jonge Jury, de Boekenweek van Jongeren, de Weddenschap, de Inktaap, de diverse voorleeswedstrijden: al die terugkerende campagnes genereerden ook dit jaar weer positieve aandacht voor lezen op scholen, in de kinderopvang, in bibliotheken en in de media. Op die manier droegen de campagnes bij aan de verrijking van de leesomgeving van ieder kind.

Maatschappelijke ontwikkelingen

Op 10 januari 2022 was de laatste lockdown voorbij en gingen de basisscholen, middelbare scholen en scholen voor speciaal onderwijs weer open. De coronamaatregelen hebben de leesomgeving tijdelijk verarmd en leer- en leesachterstanden veroorzaakt. Scholen en bibliotheken werkten het hele jaar aan het herstellen van die schade. Zelden was het belang van goed leesonderwijs en van toegang tot een rijk boekenaanbod duidelijker dan nu.

Een andere maatschappelijke uitdaging die invloed heeft op het werk van Stichting Lezen is de krapte op de arbeidsmarkt en de personele tekorten en wisselingen in zowel de kinderopvang en de bibliotheeksector als het onderwijs. Voor de effectiviteit van de programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school* is voldoende en goed personeel nodig.

Impulsen vanuit onderwijsbeleid en -begroting

BoekStart en de Bibliotheek *op school* dragen bij uitstek bij aan een rijke leesomgeving, omdat ze voorzien in een structurele en consistente aanpak, competente leesbevorderaars en een goed aanbod van rijke teksten en gevarieerde boeken. We werkten hard om beslis-sers in de kinderopvang en het onderwijs ertoe te bewegen prioriteit te geven aan (voor-) lezen. Daarbij maakten we onder andere gebruik van de praktijkkaarten die we in 2021 lieten ontwikkelen voor [BoekStart in de kinderopvang](#), de [BoekStartcoach](#) en de [Bibliotheek op school](#).

Het is goed om te zien dat leesbevordering nu met steun van de onderwijspoot van OCW steviger verankerd wordt in het onderwijs. Veel scholen versterkten de leesomgeving met behulp van de NPO-middelen die het ministerie van OCW beschikbaar stelde om de gevolgen van corona in het onderwijs te verzachten. Meerdere basisscholen konden mede daardoor starten met de Bibliotheek *op school*. Vanuit het Masterplan basisvaardigheden kreeg Stichting Lezen zelf € 12,9 miljoen om BoekStart en de Bibliotheek *op school* uit te breiden in de kinderopvang, het primair onderwijs en het vmbo in het hele land. Op verzoek van Stichting Lezen inventariseerden de bibliotheken de belangstelling daarvoor. Die bleek overweldigend groot en gaat het beschikbare budget te boven. Meer hierover is te lezen in het inhoudelijk jaarverslag van Kunst van Lezen.

Aanscherpen en uitdragen van onze visie

Onze visie op een rijke leesomgeving is altijd in ontwikkeling. We krijgen een steeds beter beeld hoe effectief leesonderwijs eruit moet zien, ook als het gaat om het literatuuronderwijs voor het voortgezet onderwijs. Aan dat laatste hebben we in 2022 extra aandacht besteed, met name aan de leesbevordering binnen havo en vwo.

Niet alleen Stichting Lezen houdt zich bezig met effectief leesonderwijs als onderdeel van de rijke leesomgeving. Ook andere partijen ontwikkelen een visie op dit thema. Wij zien het liefst dat al die visies goed op elkaar aansluiten. Omdat Stichting Lezen met haar programma's een belangrijke rol gaat spelen binnen en naar aanleiding van het Masterplan

basisvaardigheden, wordt het steeds belangrijker dat wij weten wat er speelt en kunnen sturen op eenduidige communicatie naar het veld. Daarom inventariseren we met welke relevante gremia we nog niet in contact zijn en proberen we ook daarmee een vorm van samenwerking op te starten.

Thuiskomen in de leesomgeving

De kwaliteit van de leesomgeving wordt mede bepaald door de mate waarin kinderen en jongeren zich herkennen in de boeken die ze krijgen aangereikt en in de schrijvers waarmee ze kennismaken. In het kader van diversiteit en inclusie doen we daarom onderzoek en vertalen we de resultaten in praktische instrumenten. Zo werkten we mee aan de ontwikkeling van een leeswijzer die medewerkers van bibliotheken, kinderopvang en scholen helpt om bewuste keuzes te maken bij het samenstellen en inzetten van een divers en inclusief boekenaanbod. Voor bibliotheken die te maken hebben met scholen die vanuit hun signatuur beperkingen aan de collectie willen stellen, ontwikkelden we de [Handreiking collectie en signatuur](#). Dankzij de Leescoalitie konden we samen met IBBY Nederland een tiplijst maken met [queerboeken voor het primair onderwijs](#).

Bij leesbevordering gaat het niet alleen om het lezen in de Nederlandse taal. Wie een andere moedertaal heeft, helpt de eigen leesvaardigheid en die van zijn/haar kinderen ook door het (voor)lezen in de thuistaal. Dit inzicht kan veel kinderen helpen: ruim een kwart van de kinderen in het basisonderwijs heeft een migratieachtergrond. Daarom lieten we het [Prentenboek van het Jaar](#) opnieuw vertalen in drie van de meest voorkomende thuistalen. Ook brachten we kennis bijeen uit onderzoek en praktijk over meertaligheid in relatie tot lezen en leesbevordering en inventariseerden we de vragen en kennisbehoeften op dit gebied. Met het lectoraat Meertaligheid en Onderwijs van de Hogeschool Utrecht doen we onderzoek naar de kennis die nodig is om meertalige leerlingen te motiveren en te ondersteunen bij het lezen.

1.3.3 Competente leesbevorderaars

Dit werk stond in 2022 in het teken van continuïteit en doorontwikkeling. Continuïteit in die zin dat De doorgaande leeslijn het leidende concept bleef, we onze terugkerende kennisbijeenkomsten weer als vanouds organiseerden en bleven werken aan onze vaste publicatiereeksen en -kanalen. Doorontwikkeling in die zin dat we naast en/of in combinatie met fysieke kennisbijeenkomsten ook geregeld digitale vormen van kennisuitwisseling verzorgden, dat we de trainingen voor na- en bijscholing van leesbevorderaars voortdurend actualiseerden en dat we manieren zochten om lijvige publicaties toegankelijker te maken voor het werkveld. Dat werpt zijn vruchten af: onze kennis bereikt steeds meer mensen en wordt steeds beter gebruikt in de praktijk waar leesbevordering vorm krijgt. Dat we als kenniscentrum in een grote behoefte voorzien, blijkt ook uit het toenemende aantal verzoeken voor lezingen en presentaties (zie hoofdstuk 4).

Doelstellingen activiteitenplan 2021-2024	Realisatie 2022	Bereik 2022
9 kennisbijeenkomsten in 2022. Daarmee bereiken we 1.500 à 3.000 professionals die onze congressen bezoeken, plus nog 2.000 professionals die ons op de tweejaarlijkse NOT-onderwijsbeurs ontmoeten. Met hen spreken we over de beste manier om leesbevordering uit te voeren.	10 kennisbijeenkomsten (er vond geen NOT plaats)	3.435 bezoekers
3 websites in 2022. We bereiken 140.000 à 160.000 geïnteresseerden via onze websites, sociale media- en/of nieuwsbrieven en informeren en inspireren hen langs die weg om praktisch aan de slag te gaan als leesbevorderaar.	6 websites	220.227 bezoekers
5 soorten gedrukte informatiepublicaties (o.a. tijdschrift Lezen, brochures, infographics) in 2022. Daarmee voorzien we 25.000 à 35.000 afnemers van praktische informatie en inspiratie.	6 soorten gedrukte publicaties	45.266 gedrukte publicaties

Handzame publicaties en praktische tools

We verstrekten kennis via vaste publicatiereeksen, bijvoorbeeld ons [tijdschrift Lezen](#) en op online platforms zoals [Leesmonitor](#), de doelgroepenwebsite [lezeninhetvmbo.nl](#) en de in 2022 gelanceerde doelgroepenwebsite [lezeninhetpo.nl](#). Vergelijkbare websites voor de kinderopvang en het voortgezet onderwijs zijn in voorbereiding. De site [lezeninhetvmbo.nl](#) zal op termijn ondergebracht worden in de nog te ontwikkelen site [lezeninhetvo.nl](#).

We maakten steeds meer verschillende publicatievormen om intermediairs te helpen om de essentie van voor hen relevante onderzoekspublicaties snel te doorgronden. Zo ontwikkelden we een infographic bij het boek [De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen](#) (zie boven), maakten we [factsheets](#) bij een aantal onderzoekspublicaties en ontwikkelden we samen met de KB, Rijnbrink en de Voorleeshoek [voorleesfilmpjes voor meertalige gezinnen](#), die binnen BoekStart kunnen worden ingezet en bijdragen aan de meertalige doorontwikkeling van het programma.

Voor de tweede keer op rij maakten we een overzicht van al [het scholingsaanbod](#) op het gebied van lezen en leesbevordering voor leesbevorderaars uit het voortgezet onderwijs en het mbo.

Het nieuwe normaal: online en on site kennisdelen

Onlinebijeenkomsten blijven voor Stichting Lezen van toegevoegde waarde voor kennisdeling, ook na de pandemie. Dat merken we goed in de onderzoeksessies, waarin we de nieuwste inzichten uit onderzoek delen met de coördinatoren van de Provinciale Ondersteuningsinstellingen en de G4-gemeenten. Fysieke bijeenkomsten zijn vooral van belang als het gaat om nieuwe relaties, netwerken, scholing, het opdoen van inspiratie en het leggen van verbindingen tussen verschillende organisaties en personen.

Dat het leesonderwijs dit jaar hoog op de agenda stond, bleek ook op ons jaarlijkse congres Lezen Centraal. 'Lees je rijk' was het thema van de editie van 2022. Rijke teksten zijn een belangrijk ingrediënt van effectief leesonderwijs. Rijke teksten zijn authentieke teksten,

literair of zakelijk, met een uitdagende inhoud en rijke vorm. Ze maken nieuwsgierig, stimuleren de motivatie om verder te lezen, te kijken of te luisteren. Daardoor bieden ze leerlingen optimaal de gelegenheid om niet alleen hun leesvaardigheid en leesmotivatie te vergroten, maar ook hun kennis en begrip van de wereld.

1.3.4 Leesoffensief en versterking leesbevordering

De impact van corona op het onderwijs en op de resultaten van leerlingen dreunde in 2022 hard na. Het leesonderwijs kwam mede daardoor hoog op de agenda te staan bij veel organisaties.

Doelstelling activiteitenplan 2021-2024	Realisatie 2022	Bereik 2022
4 strategische activiteiten in 2022. Het gaat o.a. om onze ambassadeurs, de campagnes van de Leesco- alitie en onze internationale samenwerkingen. Daarmee bereiken we circa 1.000.000 mensen (breed publiek) die we laten zien hoe leuk en inspirerend lezen kan zijn.	6 strategische activiteiten	6.118.483 contacten*

*Het gaat hier niet om unieke personen maar om het aantal keer dat we iemand hebben bereikt of geïnformeerd over een activiteit in het kader van de Leesco-
alitie.

Groen licht en geld voor de uitbreiding van programma's

Het Masterplan basisvaardigheden laat zien dat de regering veel belang hecht aan lezen en leesvaardigheid en doordrongen is van het belang van (voor)lezen en de aanwezigheid van goede schoolbibliotheken en leesconsulenten. Stichting Lezen dacht actief mee over het plan. We benadrukten steeds dat het van belang is om onderscheid te maken tussen inhoudelijke doelen, zoals een structureel leesbeleid voor alle kinderen van 0 tot 20 jaar, en randvoorwaarden, zoals een schoolbibliotheek en een leesbeleidsplan op iedere school. We zien de extra € 12,9 miljoen voor de uitbreiding van BoekStart en de Bibliotheek op school als bevestiging dat het de juiste keuze was om volop in te zetten op de vervlechting van leesbevordering in het veld van opvoeding en onderwijs.

Uitbreiding vergt expertise

Hoewel we blij zijn met de mogelijkheid om onze aanpak breder uit te rollen, zien we ook risico's. Het lerarentekort en het gebrek aan aandacht voor goed leesonderwijs op veel lerarenopleidingen kunnen een succesvolle uitbreiding van BoekStart en de Bibliotheek op school in de weg zitten. Daarom vroegen we bij het management van kinderopvangorganisaties, scholen en lerarenopleidingen aandacht voor de benodigde expertise van leraren en pedagogisch medewerkers en de rol die wij daarbij kunnen spelen. Organisaties die van (voor)lezen en leesbevordering een prioriteit willen maken, moeten ons weten te vinden. We hebben geen invloed op het lerarentekort, maar wel op wat we aanbieden en overbrengen. We zien gelukkig [veel goede voorbeelden](#), zoals de pilot Effectief leesonderwijs op een aantal Friese basisscholen, waar de Bibliotheek op school wordt gekoppeld aan de leesmethodiek *Focus op begrip*.

Springlevende coalitie

De Leescoalitie groeit gestaag. Nieuwe leden (de Taalunie in 2022, de Schoolschrijver en de Schrijverscentrale vanaf 2023) brengen andere verbindingen mee met auteurs, maatschappij en onderwijs. De groei is versterkend en verrijkend, maar stelt hogere eisen aan de onderlinge communicatie. Daarom startten we naast het directie-overleg een communicatiegroep op, waarin alle partners vertegenwoordigd zijn.

Met de campagne Springlezend vroeg de Leescoalitie dit jaar aandacht voor de essentiële rol van leerkrachten in de leesopvoeding van kinderen en kregen leraren een platform waar ze elkaar konden inspireren om een rijke leesomgeving op school te creëren. De campagne kwam tot stand in nauwe samenwerking met het werkveld. Dat werd erg gewaardeerd en droeg bij aan het succes. Zie verder het jaarverslag van de Leescoalitie in de bijlage.

Bijdrage aan beleidsvorming

Stichting Lezen en de Leescoalitie droegen voortdurend bij aan het debat en de beleidsvorming over lezen en geletterdheid. Ging het specifiek over leesonderwijs, leesmotivatie en leesbevordering, dan nam Stichting Lezen het voortouw. We gingen in gesprek met het ministerie, Kamerleden en partners zoals de Vereniging van Openbare Bibliotheken, de KB en het Letterenfonds. De resultaten van die inspanningen zijn zichtbaar, onder andere in het beleid van OCW en in initiatieven van Kamerleden.

HOOFDSTUK 2

Een solide kennisbasis

Kennis is de basis voor al ons werk. Het is nodig om de leesomgeving goed in te kunnen richten, om leesbevorderaars toe te rusten voor hun taak en om partners, politiek en stakeholders te informeren over en te overtuigen van het nut van leesbevordering. Als we weten wat werkt, zetten we die kennis om in effectieve interventies. Daarom initiëren en stimuleren we onderzoek en maken we de kennis die daaruit voortkomt laagdrempelig toegankelijk voor derden.

We laten ons hierbij deels leiden door een onderzoeksagenda die aansluit op actuele ontwikkelingen, inzichten en behoeften vanuit het werkveld van de leesbevorderaars. Daarnaast voeren we structureel onderzoek uit naar de ontwikkelingen in de leescultuur en het lees-, koop- en leengedrag van de Nederlandse bevolking, het bereik en effect van leesbevordering in het algemeen en van de activiteiten van Stichting Lezen en Kunst van Lezen in het bijzonder. Ook brengen we regelmatig de stand van zaken in kaart van aspecten van leesbevordering.

Voor dit alles werken we intensief samen met universiteiten, onderzoeksbureaus en onze vaste samenwerkingspartners KVB Boekwerk en Stichting Marktonderzoek Boekenvak, waarin de Koninklijke Boekverkopersbond, Groep Algemene Uitgevers, CPNB en KB samenwerken.

Jaarlijks zijn we betrokken bij het schrijven en indienen van onderzoeksaanvragen die onze kennisbasis kunnen versterken. Stichting Lezen financiert bovendien twee leerstoelen.

Het borrelt en bruist in het LeesbevorderingsLab

‘Onze’ hoogleraren Roel van Steensel (leerstoel Leesgedrag, Vrije Universiteit) en Eliane Segers (bijzondere leerstoel Lezen & Digitale Media, Universiteit Twente) waren in 2022 als initiatiefnemer, aanjager, uitvoerder en begeleider weer betrokken bij tientallen onderzoeken en onderzoeksaanvragen over lezen, leesvaardigheid en leesmotivatie.

Roel van Steensel verzorgde onderwijs over Literacy Development (bachelor) en Leesvaardigheid, leesmotivatie en leesbevordering (master) en betrok op die manier een nieuwe generatie studenten bij deze urgente onderwerpen. Met zijn onderzoeken leverde hij een bijdrage aan de wetenschappelijke onderbouwing van Kunst van Lezen. Zo begeleidde hij als promotor een studie naar de langetermijneffecten van BoekStart en een evaluatie van de Bibliotheek *op school* in het primair onderwijs. Voor Stichting Lezen zijn ook zijn nieuwe onderzoeksvoorstellen naar leesweerstand en diep lezen zeer relevant. De relatie tussen tweedetaalleren en leesbevordering is een nieuw speerpunt van Van Steensel. In dat kader diende hij in samenwerking met Stichting Lezen onder andere een aanvraag in naar leesbevordering in Internationale Schakelklassen. De postdoc-onderzoekers aan de VU hebben zich verenigd in het LeesbevorderingsLab.

De onderzoeksprojecten van Eliane Segers naar het (digitaal) begrijpend lezen en de inzet van de digitale thuisomgeving ten behoeve van lezen en leesvaardigheid hebben een directe relatie met onze onderzoeksagenda. Het onderzoek naar het gebruik van digitale prentenboeken werd uitgebreid met vraagstellingen rondom meertaligheid en uitgevoerd met een groep Turks-Nederlandse kleuters. Helaas zag Segers zich door toenemende verantwoordelijkheden aan de Radboud Universiteit

genoodzaakt afstand te doen van haar bijzondere leerstoel Lezen & Digitale Media per 1 januari 2023. Stichting Lezen beraadt zich op de toekomstige invulling van de leerstoel.

In de volgende paragrafen lichten we steeds enkele onderzoeken uit. Onderzoeken die in het kader van Kunst van Lezen zijn uitgevoerd, worden niet hier maar in dat jaarverslag nader toegelicht, zie bijlage 1. Overzichten van alle onderzoeken per thema zijn opgenomen in de tabellen.

2.1 Onderzoek in het kader van de onderzoeksagenda

Stichting Lezen werkt op het snijvlak van onderzoek en praktijk en zorgt voor een productieve interactie daartussen. Onze onderzoeksagenda komt dan ook tot stand in samenwerking met het werkveld van bibliotheek, onderwijs & opvoeding en wetenschap en wordt tussentijds bijgesteld als daar behoefte aan is. In 2022 stonden de volgende thema's centraal:

- Lezen in een multimediale omgeving
- De sociale lezer
- Diversiteit en inclusie
- Effectief leesonderwijs en leesmotivatie

Het in 2021 aan de agenda toegevoegde thema 'Corona, leesgedrag en leesprestaties' kon in 2022 vervallen. Mede als gevolg van de post-corona onderwijsachterstanden kwam leesonderwijs hoog op de agenda van beleidsmakers en onderwijsinstellingen. Leesmotivatie is een belangrijk onderdeel van effectief leesonderwijs. Daarom besloten we het thema Leesmotivatie en leesweerstand te verbreden naar Effectief leesonderwijs en leesmotivatie.

Ook is besloten om het thema Meervoudige geletterdheid onder te brengen bij Lezen in een multimediale omgeving. Een multimediale omgeving vraagt immers om verschillende vormen van geletterdheid: zowel het diep lezen als het snel 'skimmen', beoordelen en selecteren van (de relevantie van) teksten zijn van belang in de overvloed aan informatie die de moderne informatiemaatschappij over ons uitstort.

Thema: Lezen in een multimediale omgeving

De digitale wereld is in toenemende mate een multimediale wereld, waarin tekst, (bewegend) beeld, geluid en games samenkomen. Deze ontwikkeling beïnvloedt ook het boek en de manieren van lezen. Er wordt van kinderen en jongeren verwacht dat zij verschillende soorten teksten kunnen vinden, begrijpen en op waarde kunnen schatten. Het begrip 'geletterdheid' krijgt daardoor een andere invulling.

Digitale prentenboeken in de kinderopvang

Over het gebruik van digitale prentenboeken in de thuissituatie weten we al veel, maar over de context van de kinderopvang veel minder. Hoogleraar Roel van Steensel en collega-onderzoekers brachten als onderdeel van onderzoek naar digitale prentenboeken in de kinderopvang (2022-2025) in 2022 in een eerste deelstudie in kaart of en in welke mate digitale prentenboeken gebruikt worden in de kinderopvang; het gebruik beperkt zich tot

een deel van de kinderopvanglocaties en de locaties die er gebruik van maken hebben er nog relatief weinig ervaring mee. Digitale prentenboeken worden in het algemeen wel gezien als een zinvolle aanvulling op papieren prentenboeken en als een goede manier om de taalontwikkeling van kinderen (extra) te ondersteunen. Het bevorderen van het gebruik van digitale prentenboeken in de kinderopvang vraagt om ondersteuning van pedagogisch medewerkers bij het gebruik ervan en om te investeren in de beschikbaarheid van kwalitatief goede materialen. In een tweede deelstudie, opgestart in 2022, onderzoeken zij het gebruik van digitale prentenboeken in combinatie met papieren prentenboeken. Beide onderzoeken worden gepubliceerd in 2023.

Readification

Readification combineert de op het eerste oog onverenigbare werelden van lezen en gamen om jongeren te stimuleren tot lezen. In 2021 werd hiermee in samenwerking met de Leescoalitie en Ubisoft een eerste proef gedaan. Readification bleek daadwerkelijk potentie te hebben om jongeren meer te laten lezen. Daarom kreeg dit project in 2022 een vervolg met de publicatie van nieuwe verhalen in de Ubisoft Special-app. Stichting Lezen onderzoekt het gebruik, de leeservaring, de redenen om de verhalen te lezen en de eventuele barrières die dat verhinderen. Zie ook het jaarverslag van de Leescoalitie (bijlage 2).

ELSA-lab: AI tegen laaggeletterdheid

Het ELSA-lab onderzoekt hoe artificiële intelligentie (AI) kan worden ingezet om laaggeletterdheid te signaleren en aan te pakken. Allereerst gaat het erom de factoren te modelleren die bepalend zijn voor het risico op het ontwikkelen van laaggeletterdheid tussen 12 en 15 jaar. Vervolgens wordt een gepersonaliseerde AI-tool ontwikkeld om op die risico's te anticiperen en geschikte ondersteuning te bieden aan wie risico loopt. Het onderzoek is interdisciplinair, experimenteel en innovatief en adresseert een actueel en urgent probleem. Stichting Lezen neemt als consortiumpartner deel aan dit project om daarmee ook kennis op te doen over de inzet van kunstmatige intelligentie voor leesbevordering.

Kinderen, kansen en digitale media

Het onderzoeksproject *Navigating the cross-contextual media landscape: Children's and adolescent's digital media use, development and (in)equality* zoomt in op (de relatie tussen) het digitale mediagebruik, de ontwikkeling van kinderen en jongeren en kansenongelijkheid op dit gebied. Het doel is om de mechanismen bloot te leggen die deze relatie bepalen en om interventies te ontwikkelen die deze positief kunnen beïnvloeden. Stichting Lezen verwacht hierdoor meer inzicht te krijgen in de manieren waarop digitale media de leesontwikkeling van kinderen beïnvloeden.

Tabel 2.1: onderzoeken thema Lezen in een multimediale omgeving

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
Digitale prentenboeken in de kinderopvang deel 1 en 2	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Junior-onderzoeker Lisa Koning; begeleiding prof. dr. Roel van Steensel (Vrije Universiteit/ Erasmus Universiteit Rotterdam) en dr. Björn de Koning (Erasmus Universiteit Rotterdam); financiering KB en Kunst van Lezen	Loopt; afronding 2023
Digitaal lezen, anders lezen	Uitvoerder (promotieonderzoek Niels Bakker)	n.v.t.	Loopt; afronding 2023
21e-eeuwse geletterdheid	Uitvoerder	Dr. Frank Hakemulder (Universiteit Utrecht)	Loopt; afronding 2023
Immer	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Niels 't Hooft (Immer), Dr. Roel Willems (Radboud Universiteit)	Loopt; afronding 2023
Digitale thuis-omgeving kleuters	Opdrachtgever	Prof. dr. Eliane Segers (Universiteit Twente)	Loopt; afronding 2023
Digitale middelen in ouder-kindprogramma's	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Promovenda Romina de Lima; begeleiding prof. dr. Roel van Steensel (Vrije Universiteit/ Erasmus Universiteit Rotterdam); financiering Kunst van Lezen	Loopt; afronding 2023
Readification – deel 2	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Leescoalitie, NBD Biblion, Ubisoft; financiering Kunst van Lezen	Vorbereiding loopt; afronding 2023

vervolg

ELSA-lab	Consortiumpartner en co-financier	Prof. dr. Els Stronks (Universiteit Utrecht); financiering Kunst van Lezen	Loopt; afronding 2026
Navigating the cross-contextual media landscape: Children's and adolescent's digital media use, development and (in) equality	Consortiumpartner	Prof. dr. Liesbeth Kester (Universiteit Utrecht), Prof. dr. Eliane Segers (Universiteit Twente)	Loopt; afronding 2028

Thema: De sociale lezer

Lezen heeft een sterke sociale dimensie. Veel lezers vinden het fijn om met elkaar en met schrijvers in contact te komen op festivals, in talkshows, boekhandels, bibliotheken en scholen en op online platforms. In 2022 kreeg dit thema beperkt aandacht, omdat andere thema's urgenter waren. Bovendien zou onderzoek naar live events rond lezen zo kort na corona een vertekend beeld kunnen opleveren.

Overigens kwam het thema zijdelings wel regelmatig aan bod in onderzoeken over andere thema's. Zo werd binnen het thema Effectief leesonderwijs en leesmotivatie onderzoek gedaan naar leesgesprekken. In het onderzoek naar ouder-kindprogramma's (zie thema Lezen in een multimediale omgeving) stond de sociale interactie binnen gezinnen centraal.

Het boek als cadeau

Het cadeau geven van een boek is een vorm van sociale interactie tussen lezers en was onderwerp van een themameting van Stichting Marktonderzoek Boekenvak. Vooral het kinderboek wordt beschouwd als een gift met verantwoordelijkheid. Gevers van kinderboeken zijn zich ervan bewust dat ze hiermee bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling en de taalontwikkeling van het kind.

Voorlezen door grootouders

Grootouders vervullen vaak een rol in de leesopvoeding van kinderen. Stichting Lezen liet daarom – met enige vertraging door corona – onderzoek doen naar het voorleesgedrag van grootouders en de invloed die dat heeft op hun kleinkinderen. De onderzoekers bekeken onder andere of de aard van het voorleesgedrag samenhangt met wat kinderen uit de verhaaltjes leren (hun verhaalbegrip) en hoe die relatie verband houdt met het type verzorger (ouder of grootouder), het geslacht van de verzorger en het geslacht van het kind.

Tabel 2.2: onderzoeken thema De sociale lezer

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
Themameting SMB: Het boek als cadeau	Partner	Stichting Markt-onderzoek Boekenvak	Gepubliceerd in augustus
Voorlezen door grootouders	Opdrachtgever	Prof. dr. Roel van Steensel (Vrije Universiteit/Erasmus Universiteit Rotterdam)	Loopt; afronding 2023
Hebbaan in de klas	Uitvoerder	Stagiaire Esther van Andel	Start voorbereiding; loopt in 2023

Thema: Diversiteit en inclusie

Een goede leesomgeving helpt om kinderen aan het lezen te krijgen en te houden. De kwaliteit van de leesomgeving hangt deels af van de mate waarin kinderen en jongeren zich herkennen in de boeken die ze krijgen aangereikt, in de taal waarin die zijn geschreven en in de schrijvers waarmee ze kennismaken. Daarom deden we veel onderzoek naar diversiteit en inclusie.

Diversiteit en collectievorming

Uit het onderzoek *Diversiteit en collectievorming bij de Bibliotheek op school* bleek dat diversiteit niet altijd wordt meegewogen bij het samenstellen van een schoolcollectie. Sommige collectioneers, met name in plattelandsregio's, vrezen dat een diverse collectie niet goed is voor de leesmotivatie omdat hun leerlingen daar onvoldoende herkenning in vinden. Bovendien maken sommige religieuze scholen bezwaar tegen boeken met LHB-TIQ+- thema's of -personages. Onze interne werkgroep Diversiteit en inclusie onderzocht hoe we collectioneers en andere leesbevorderaars kunnen ondersteunen in dit vraagstuk. Zie hoofdstuk 3 voor de praktische implicaties.

Meertaligheid en leesonderwijs

De interne werkgroep Meertaligheid signaleerde dat het onderwijs behoefte heeft aan meer kennis over meertaligheid in relatie tot lezen en leesonderwijs. De Hogeschool Utrecht startte daarom in 2022 een inventariserend onderzoek naar de kennis die beschikbaar is om onderwijsprofessionals te helpen om meertalige leerlingen gemotiveerder en met meer begrip te laten lezen.

Anderstaligheid

Het anderstalige boek maakt de laatste jaren een opmars in de boekverkoop. Stichting Marktonderzoek Boekenvak wijdde er een themameting aan. Mensen blijken anderstalige boeken te lezen vanwege het brede aanbod, het oefenen van de taal- en leesvaardigheid in een andere taal, en de voorkeur voor het lezen in de oorspronkelijke taal waarin het boek is geschreven.

Tabel 2.3: onderzoeken thema Diversiteit en inclusie

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
Themameting SMB: Anderstaligheid	Partner	Stichting Marktonderzoek Boekenvak	Gepubliceerd in juni
Diversiteit en collectievorming bij de Bibliotheek op school	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Dr. Ymke de Bruijn, Dr. Judi Mesman (Universiteit Leiden); financiering Kunst van Lezen	Gepubliceerd in juni
De fervente lezer van alle kanten belicht	Uitvoerder	De Nationale Voorleeswedstrijd	Gepubliceerd in oktober
Overzichtsstudie Meertaligheid en leesonderwijs	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Hogeschool Utrecht	Loopt; afronding voorzien in 2023

Thema: Effectief leesonderwijs en leesmotivatie

Effectief leesonderwijs en leesmotivatie was een van de belangrijkste onderzoeksthema's in 2022, met als kernpublicatie [De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen](#), samengesteld onder leiding van Thoni Houtveen en Roel van Steensel.

Leraren als leesbevorderaars

Wenckje Jongstra deed onderzoek om te komen tot een professionaliseringsaanpak die de kwaliteiten van leraren in het primair onderwijs als leesbevorderaars versterkt. Veel van de deelnemende leraren vonden dat hun competenties door deze aanpak waren verbeterd.

Leesgesprekken en hun effecten

We startten in 2022 nieuwe onderzoeken naar instrumenten ten behoeve van het verrijkt vrij lezen. Het eerste, [Leesgesprekken voor kinderen met leesproblemen](#), werd afgerond en gepubliceerd in 2022. Leesconsulenten geven daarin aan wat zij ervaren hebben als werkzame elementen en opbrengsten van leesgesprekken. Het tweede onderzoek brengt in kaart welke verschillende vormen van leesgesprekken er zijn en wat er bekend is over de effecten hiervan op leesmotivatie, leesvaardigheden en leesgedrag. Afronding en publicatie volgt in 2023.

Literatuuronderwijs in het voortgezet onderwijs

Docent Nederlands en promovenda Linda Ackermans bracht in kaart welke positie *young adult*-literatuur heeft binnen het literatuuronderwijs in de bovenbouw van havo en vwo. De meerderheid van de docenten Nederlands in het onderzoek staat hun leerlingen tegenwoordig toe om *young adult*-boeken te lezen voor hun leeslijst. Jeroen Dera en zijn collega's maakten en beproefden een lessenreeks die een brug slaat tussen de leesvoorkeuren van de leraar en die van de leerlingen, om zo de leesmotivatie van de jongeren te verhogen. Het onderzoek naar de toepassing van deze lessenreeks

wees uit dat de lessenreeks zowel de (sociale) motivatie als de literaire competentie van leerlingen aanspreekt. Lessenreeks en onderzoek laten zien hoe het literatuuronderwijs zowel motiverend als (literair) uitdagend kan worden vormgegeven.

Tabel 2.4: onderzoeken thema Effectief leesonderwijs en leesmotivatie

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
Verrijkt vrij lezen	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	S. Merke, et al. (Erasmus Universiteit Rotterdam); financiering Kunst van Lezen	Gepubliceerd in juni
Young adult-literatuur op de leeslijst en in de lespraktijk	Uitgever	Drs. Linda Ackermans (Radboud Universiteit)	Gepubliceerd in september
Leesgesprekken voor kinderen met leesproblemen	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	MK Onderzoek & Advies; financiering Kunst van Lezen	Gepubliceerd in september
De grenzen van literatuur	Uitgever	Dr. Jeroen Dera, Prof. dr. Helma van Lierop-Debrauwer en Dr. Yke Schotanus (Radboud Universiteit)	Gepubliceerd in november
Het belang van voorlezen en zelf lezen voor kinderen en adolescenten	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Dr. Suzanne Mol (Universiteit Leiden)	Gepubliceerd in december
Leraren als leesbevorderaars	Consortiumpartner en uitgever	Wenckje Jongstra (KPZ Zwolle)	Afgerond in 2022; publicatie in 2023
Literatuurstudie leesgesprekken	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Dr. Lesya Ganushchak (Erasmus Universiteit); financiering Kunst van Lezen	Loopt; afronding in 2023

2.2 Overige en thema-overstijgende onderzoeken

Relatie tussen lezen en cultuurbezoek

In 2021 startten KvB Boekwerk en Stichting Lezen met het in kaart brengen van het verband tussen het leesgedrag en andere variabelen. Dit gebeurt op basis van gegevens van Centerdata (instituut voor dataverzameling en onderzoek Universiteit van Tilburg). De [eerste resultaten daarvan](#) werpen licht op de relatie tussen lezen en cultuurbezoek. De

mensen die het meest, het vaakst en het langst lezen zijn liefhebbers van klassieke cultuur (zoals klassieke muziek, opera en musea) en de culturele omnivoren die alle soorten kunst bezoeken. Bij cultuurmijders en liefhebbers van populaire/moderne cultuur is het aandeel niet-lezers een stuk groter. Ook lezen zij minder, minder vaak en minder lang.

Leesbevordering en communicatie

Een themameting van de Stichting Marktonderzoek Boekenvak (SMB) toonde aan dat De Kinderboekenweek, De Boekenweek, De Nationale Voorleesdagen en De Nationale Voorleeswedstrijd campagnes zijn die veel bekendheid genieten. De Kinderboekenweek, die verdiepend is onderzocht, wordt bovendien hoog gewaardeerd. De campagne blijkt vooral bekend bij mensen die vaker dan gemiddeld boeken lezen, lenen en kopen, een positiever beeld hebben van boeken en vaker leesactiviteiten met kinderen doen.

Tabel 2.5: overige en thema-overstijgende onderzoeken

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
De relatie tussen lezen en cultuur-bezoek	Partner en uitvoerder	Centerdata, KVB Boekwerk, Prof. dr. Frank Huysmans	Gepubliceerd in juni
Reguliere meting SMB: Lezen, lenen en kopen van boeken	Partner	Stichting Marktonderzoek Boekenvak	Gepubliceerd in maart
Themameting SMB: Leesbevordering en communicatie	Partner	Stichting Marktonderzoek Boekenvak	Afgerond; publicatie in 2023
Inventarisatie samenwerking leesbevordering en cultuureducatie	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	LKCA, Sardes; financiering Kunst van Lezen	Afgerond; publicatie in 2023

2.3 Bereik-, effect-, en stand-van-zakenonderzoek

Om ons werk te verbeteren en aan beslissers en beleidsmakers te kunnen laten zien dat en hoe leesbevordering werkt, doen we voortdurend onderzoek naar de resultaten en effecten van interventies van onszelf en anderen. Voor zover het gaat om onze eigen interventies, is dit onderdeel van onze reguliere werkprocessen: standaard monitoren en analyseren we het bereik van onze websites, publicaties, campagnes en kennisbijeenkomsten. Dat resulteert meestal niet in rapporten voor publicatie, maar genereert wel management- en verantwoordingsinformatie.

Evaluatie campagnes

Voor Stichting Lezen waren campagnes zoals De Nationale Voorleesdagen en de Jonge Jury lange tijd het belangrijkste product. De laatste tien jaar is dat veranderd en ontwikkelen we ons van een projectorganisatie tot een kenniscentrum. Tegelijkertijd veranderde de wereld om ons heen ingrijpend, bijvoorbeeld door de digitalisering. Daarom vonden we het tijd om grondig te kijken naar de impact van onze campagnes en de relatie met onze andere activiteiten. De evaluatie startte in 2022 en wordt in 2023 afgerond. Bureau Sinzer, dat gespecialiseerd is in impactonderzoek, voert de evaluaties uit. Zij kijken naar de impact van de campagnes op het leesgedrag van kinderen en jongeren. Ook onderzoeken zij welke functie de campagnes hebben binnen het kenniscentrum en binnen de programma's BoekStart en de Bibliotheek op school.

Lezen in het mbo

We bevroegen docenten Nederlands en studenten van mbo-opleidingen Pedagogisch werk en onderwijs (pwo) over lezen en leesbevordering. Dit onderzoek startte in 2021 en werd in 2022 afgerond. Docenten en studenten vinden het belangrijk dat de opleidingen aandacht besteden aan leesbevordering. Docenten ervaren daarbij barrières zoals gebrek aan tijd, moeilijkheden om leesbevordering in te passen in het programma, gebrek aan deskundigheid en geringe motivatie bij studenten. De studenten geven aan dat ze behoefte hebben aan lessen over concrete onderwerpen die direct verband houden met hun opleiding en toepasbaar zijn in hun stages, zoals lessen in voorleestechieken. De lessen die ze nu krijgen over leesbevordering, vinden ze te algemeen. Ook ontbreekt het nogal eens aan een belangrijke randvoorwaarde: 25% van de bevroegde docenten geeft aan dat er op hun school geen collectie prentenboeken en kinderboeken aanwezig is.

Reach Out and Read

Het Amerikaanse programma *Reach Out and Read* stelt de arts of verpleegkundige op het consultatiebureau centraal als leesbevorderaar. Internationaal vergelijkend onderzoek toonde in 2022 aan dat dit het meest effectieve *bookgift* programma is. BoekStart in Bergen op Zoom is een proef gestart met een vergelijkbare werkwijze. Stichting Lezen laat deze pilot evalueren.

Tabel 2.6: bereik-, effect- en stand-van-zakenonderzoeken

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
Leescoördinatoren in het basisonderwijs	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	DUO Onderwijs-onderzoek & Advies, MK Onderzoek + Advies; financiering Kunst van Lezen	Gepubliceerd in juni

vervolg

<u>Vroeg begonnen, veel gewonnen</u>	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Prof dr. Adriana Bus (University of Stavanger), Merel de Bondt (Vrije Universiteit); financiering Kunst van Lezen	Gepubliceerd in september
<u>Leesbevordering in het mbo</u>	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	DUO Onderwijs-onderzoek & Advies; financiering Kunst van Lezen	Gepubliceerd in september
<u>Deelname de Bibliotheek op school naar achtergrond-kenmerken</u>	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	DUO Onderwijs-onderzoek & Advies; financiering Kunst van Lezen	Gepubliceerd in oktober
Evaluatie projecten Tante Anne fonds	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	MK Onderzoek + advies	Afgerond in 2022
De Bibliotheek op school vo	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	DUO Onderwijs-onderzoek & Advies; financiering Kunst van Lezen	Afgerond in 2022
Evaluatie effectief leesonderwijs bij de Bibliotheek op school	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	IJsselgroep; financiering Kunst van Lezen	Loopt; afronding in 2023
Mediathecarissen (kwantitatief en kwalitatief)	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	DUO Onderwijs-onderzoek & Advies, MK Onderzoek + advies; financiering Kunst van Lezen	Opgestart in 2022; loopt door in 2023
Evaluatie <i>Reach Out and Read</i>	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Sardes; financiering Kunst van Lezen	Loopt; wordt afgerond in 2024

2.4 Recapitulatie aan de hand van de prestatie-indicatoren

Onze kennis is gebaseerd op onderzoek over lezen, leesbevordering en literatuureducatie. We versterken het fundament onder ons werk voortdurend door nieuw onderzoek te (laten) doen. We werken deels op basis van een dynamische onderzoeksagenda die aansluit op actuele ontwikkelingen, op inzichten en behoeften vanuit het werkveld en op het programma Kunst van Lezen. In totaal voerde Stichting Lezen in 2022 24 onderzoeksactiviteiten uit. Dat is aanzienlijk meer dan we ons hadden voorgenomen. Ook het bereik van deze activiteiten was veel groter dan we hadden voorzien en gepland.

Tabel 2.7: prestatie-indicatoren activiteiten Solide kennisbasis

Kerntaak Solide kennisbasis	Activiteitenplan 2022	Werkelijk 2022
Leerstoelen	2	2 Leerstoel Lezen en digitale media (Prof. dr. Eliane Segers, Universiteit Twente) Leerstoel Leesgedrag (Prof. dr. Roel van Steensel, Vrije Universiteit)
SMB	1	1
KvB Boekwerk	-	1
Monitoring en duiding Onderzoeksgegevens (Leesmonitor website)	1	1
De staat van de leesbevordering (wetenschappelijk congres)	-	-
Scriptieprijs	-	-
Onderzoekspublicaties	10	12 1. <i>De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen</i> (Eburon) 2. <i>Leescoördinatoren in het basisonderwijs</i> (Pdf-reeks) 3. <i>Verrijkt vrij lezen</i> (Pdf-reeks) 4. <i>Diversiteit en collectievorming bij de Bibliotheek op school</i> (Pdf-reeks) 5. <i>Vroeg begonnen, veel gewonnen</i> (Eburon) 6. <i>Leesbevordering in het mbo</i> (Pdf-reeks) 7. <i>Young adult-literatuur op de leeslijst en in de lespraktijk</i> (Pdf-reeks) 8. <i>Leesgesprekken voor kinderen met leesproblemen</i> (Pdf-reeks)

vervolg

Kerntaak Solide kennisbasis	Activiteitenplan 2022	Werkelijk 2022
		9. <i>De fervente (voor)lezer van alle kanten belicht</i> (Pdf-reeks, editie De Nationale Voorleeswedstrijd) 10. <i>Deelname de Bibliotheek op school naar achtergrondkenmerken</i> (Pdf-reeks) 11. <i>De grenzen van literatuur</i> (Pdf-reeks) 12. <i>Het belang van voorlezen en zelf lezen voor kinderen en adolescenten</i> (Pdf-reeks)
Nieuw opgestarte onderzoeken	3	7 1. Meertaligheid en leesbevordering – Hogeschool Utrecht 2. Deelname de Bibliotheek op school naar achtergrondkenmerken – DUO Onderwijsonderzoek & Advies 3. Leesgesprekken voor kinderen met leesproblemen – MK Onderzoek + Advies 4. Evaluatie 'Lezen op recept' – Sardes 5. Digitale prentenboeken in de kinderopvang – Erasmus Universiteit (Roel van Steensel) 6. Literatuurstudie leesgesprekken – Erasmus Universiteit (Lesya Ganuschchak) 7. Kwalitatief onderzoek naar mediathecarissen – MK Onderzoek + Advies
Totaal Solide Kennisbasis	17	24

Tabel 2.8: prestatie-indicatoren bereik Solide kennisbasis

Kerntaak Solide kennisbasis	Werkelijk 2021	Activiteitenplan 2022	Werkelijk 2022
Downloads publicaties	33.068 downloads	25.000-30.000 downloads	52.429 downloads

HOOFDSTUK 3

Een rijke leesomgeving

Stichting Lezen streeft naar een rijke leesomgeving voor alle kinderen gedurende hun hele kindertijd en jeugd. We kunnen daar niet zelf voor zorgen, maar we kunnen als kenniscentrum wel helpen om die tot stand te brengen. Dat doen we door organisaties die met en voor kinderen werken te voorzien van informatie, beleid, instrumenten en inspiratie. Ook initiëren, ontwikkelen, ondersteunen en coördineren we interventies die thuis, in de kinderopvang, op school en in de bibliotheek kunnen worden toegepast. Daarbij gaat het deels om incidentele interventies, veelal in de vorm van campagnes en projecten, en deels om structurele interventies, voornamelijk in het kader van het programma Kunst van Lezen. Die twee versterken elkaar in toenemende mate.

3.1. Lees- en taalonderwijs

Stichting Lezen leverde ook in 2022 via BoekStart en de Bibliotheek *op school* (Kunst van Lezen) een bijdrage aan het lees- en taalonderwijs. We deden dat in de fase van de vroeg- en voorschoolse educatie, in het primair en voortgezet onderwijs, het mbo, de pabo's en lerarenopleidingen. Zo bereikten we alle leeftijden en alle onderwijsniveaus. Dit jaar bleek dat we deze programma's dankzij het Masterplan basisvaardigheden flink kunnen gaan uitbreiden in de kinderopvang en in het primair en voortgezet onderwijs. Op ons verzoek inventariseerden de bibliotheken de belangstelling daarvoor. De animo bleek overweldigend. Het inhoudelijk verslag van Kunst van Lezen in de bijlagen bevat de complete verslaglegging van alles wat we in dat verband hebben gedaan.

Voor- en voerschoolse periode

Leesbevordering in de voor- en voerschoolse periode kan taal- en leesachterstanden in het onderwijs deels voorkomen. We pakken dit aan door ouders via het programma BoekStart voor baby's bewust te maken van het belang van voorlezen. Evaluatieonderzoek toonde in 2022 aan dat BoekStart [positieve lange termijneffecten](#) heeft. Via BoekStart in de kinderopvang betrekken we ook die sector bij de taalontwikkeling van kinderen van 0 tot 4 jaar. In 2022 hebben we daarvoor op verzoek van het werkveld een nieuw voorleesplan ontwikkeld en de training voor voorleescoördinator geactualiseerd. We deden dat in samenwerking met voorleescoördinatoren en -consulenten, zodat plan en training goed aansluiten op de praktijk.

Primair onderwijs

We ontwikkelden het programma de Bibliotheek *op school* verder door. In 2021 onderzochten we de effecten en resultaten van [een pilot 'Effectief leesonderwijs en de Bibliotheek op school'](#) die in Friesland plaatsvond. De uitkomsten waren zo positief dat er in 2022 opgeschaald is naar een tweede tranche, voortbordurend op de eerdere ervaringen. Dit is een mooi voorbeeld van de rol van Stichting Lezen als ondersteuningsinstelling en aanjager. We brachten de juiste partijen bij elkaar en versterkten het lokale leesbevorderingsnetwerk, waardoor de uitvoerende organisaties deze pilot zelfstandig konden draaien.

Voortgezet onderwijs

Veel aandacht ging dit jaar naar het voortgezet onderwijs. We werkten aan de ontwikkeling van een nieuwe visie op leesbevordering en literatuureducatie. In 2023 gaan we daarmee door en gebruiken we de resultaten van dit werk bij de ontwikkeling van de doelgroepenwebsite lezeninhetvo.nl.

Samen met NBD Biblion, de KB en SPN nam Stichting Lezen deel aan de werkgroep

Collectie 12- 18 jaar. De werkgroep wil de collectie voor de doelgroep zwakke lezers in het vmbo beter voor het voetlicht brengen en de samenwerking tussen de bij deze doelgroep betrokken partijen bevorderen. In 2022 zocht de werkgroep naar een goede manier om jongeren bij boeken te betrekken. We kwamen uit op de inzet van tools die de boekenkeuze versterken, waaronder [de Boekenvinder](#) van het Literatuurmuseum. Dit werken we in 2023 verder uit voor de doelgroep vmbo (onderbouw).

Mbo

Mbo-docenten kiezen steeds vaker voor lezen en leesbevordering tijdens de lessen ter verbetering van de taalvaardigheid. Ook besteden ze meer aandacht aan het lezen in betekenisvolle contexten en zijn ze zich er in toenemende mate van bewust dat het belangrijk is om studenten meer mee te geven dan alleen beroepsvorming. Bij dit alles zoeken zij steeds vaker samenwerking met de bibliotheek.

Stichting Lezen speelde in 2022 in op deze ontwikkelingen door te starten met het publiceren van leesscenario's, om te beginnen met het scenario [Lezen in het mbo en Brede Vorming](#). In deze handleiding voor mbo-docenten laten we zien dat en hoe vaardigheden en waarden die zo belangrijk zijn voor de Brede Vorming van de studenten gestimuleerd kunnen worden door de inzet van informatieve boeken, romans, krantenberichten, strips, tijdschriften en poëzie. In 2023 zullen nog vijf leesscenario's voor het mbo volgen.

Pabo en lerarenopleidingen

Ook het hbo krijgt steeds meer aandacht voor leesvaardigheid en ontleding. De huidige studenten zijn voor een deel de jongeren die een aantal jaar geleden slecht scoorden in het internationale vergelijkende leesvaardigheidsonderzoek PIRLS. [Nieuw onderzoek](#) toont aan dat veel hbo-studenten zelfstandig studierend lezen moeilijk vinden en cursus-handleidingen en studieboeken niet goed begrijpen. Dit speelt op alle hbo-opleidingen. Bovendien lezen hbo-studenten minder in hun vrije tijd, ook als het gaat om bijvoorbeeld kranten. Door preventief rijke leesomgevingen te creëren in de vroegere levensfasen, via programma's als BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* in het po, vo en mbo, streven we ernaar dit tijt te keren voor toekomstige generaties studenten.

Ook op de pabo's laat de leesmotivatie van studenten te wensen over. Uit de resultaten van de [Monitor de Bibliotheek op school/pabo 2021-2022](#) bleek dat maar een derde van de studenten een jeugdboek leest zonder dat het verplicht is. Goed nieuws is dat taaldocenten op de pabo zich heel bewust zijn van hun rol in dezen en in hun lessen steeds meer aandacht besteden aan kinder- en jeugdliteratuur. Ook docenten van andere vakken op de pabo doen dit steeds meer. Stichting Lezen ondersteunde deze ontwikkeling op allerlei manieren via de Bibliotheek *op school/pabo*, zie het jaarverslag van Kunst van Lezen in de bijlagen.

3.2. Campagnes

Stichting Lezen zorgt ervoor dat de kalender ieder jaar weer gevuld is met feestelijke leesbevorderingscampagnes. In iedere leeftijdsgroep en in alle onderwijsvormen wordt er op vaste momenten in het jaar extra en positieve aandacht besteed aan (voor)lezen en boeken. Elke campagne zet leesbevorderaars aan tot extra activiteiten om het lezen een boost te geven. De waarde van dit instrument ligt voor een belangrijk deel in de compleetheid van het aanbod voor alle doelgroepen van 0 tot 20 jaar en in de kracht van de herha-

ling. De campagnes zijn steeds meer ingebed in de Bibliotheek *op school* en BoekStart. De toenemende integratie van Stichting Lezen en Kunst van Lezen is hier duidelijk merkbaar. In 2022 voerden we onze vaste campagnes opnieuw met veel plezier en succes uit. We zijn erg blij dat veel campagnes weer met feestelijke fysieke bijeenkomsten konden worden gestart en/of afgesloten en we geen events meer hoefden aan te passen of af te blazen. Zoals is beschreven in §2.3, loopt er een onderzoek naar de impact van de campagnes en de rol en functie die ze vervullen binnen Stichting Lezen als kenniscentrum en binnen de structurele programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school*. Aan de hand van de uitkomsten zullen we campagnes waar nodig aanpassen en/of doorontwikkelen.

Hieronder lichten we enkele campagnes uit. Het complete overzicht van alle campagnes is opgenomen in tabel 3.1.

De Nationale Voorleesdagen

Om meertalige kinderen, ouders en grootouders te betrekken bij De Nationale Voorleesdagen, zorgde de Leescoalitie voor [gratis vertalingen](#) van het Prentenboek van het Jaar in het Turks, Pools en Arabisch. Na een succesvolle eerste editie in 2021, vond er in 2022 opnieuw een sessie voor voorleesconsulenten plaats waarin de verschillende materialen voor deze campagne werden toegelicht. Daarnaast kreeg de campagne een nieuwe en goed herkenbare huisstijl.

De Nationale Voorleeswedstrijd

Als vanouds hadden we weer een landelijke finale, met honderden kinderen die hun voorleeskampioen aanmoedigden. Edson da Graça was de presentator. De jury, bestaande uit Martijn van der Linden (kinderboekenambassadeur), Marco Kunst (schrijver) en Annabelle Zandbergen (presentator Jeugdjournaal), koos [Guus Janse](#) van de Regenboogschool uit Middelburg als winnaar. "Het was geweldig", vertelde Guus in PrimaOnderwijs. "Er was veel gezelligheid en er klonk muziek in de pauzes. En die lunch!"

Jonge Jury

Naar aanleiding van kritische geluiden over deze campagne in 2021 voerde Stichting Lezen veranderingen door in de opzet. Stemmers moesten hun leeftijd invullen en er kon per e-mailadres maar één keer gestemd worden. Dat maakte de verkiezing eerlijker, maar zorgde wel voor minder stemmen dan in voorgaande jaren. Het Jonge Jury Boekgenootschap werd bij de samenstelling van de shortlist begeleid door Jaap Friso, redacteur en recensent kinder- en jeugdliteratuur.

De Prijs van de Jonge Jury ging naar [Chinouk Thijssen](#) met haar boek Gegijzeld. De Jonge Jury Debuutprijs was voor Elin Mijnen met haar boek De tweede stem.

De Weddenschap

In de elfde editie van De Weddenschap waren Willie Wartaal, Selma Omari en Memru Renjaan de leescoaches die leerlingen van het vmbo, praktijkonderwijs en mbo uitdagen om meer te lezen. De coaches zijn rolmodellen voor de leerlingen, maar zijn zeker niet allemaal doorgewinterde lezers. Zij staan, net als de leerlingen, echt voor de uitdaging om meer te lezen. Zij zorgen ook voor de nodige media-aandacht. Dat leverde dit keer items op in de talkshow HLF8 op SBS6 en het radioprogramma de Taalstaat en artikelen in diverse landelijke en regionale dagbladen.

Elke deelnemende school kon een eigen online 'leslokaal' op maat maken met lesopdrach-

ten, leestips, recensies en ratings. Docenten waren daar blij mee: 'Je kunt als docent zien wat je leerlingen lezen. Ook favoriete boeken vallen op en andere leerlingen komen op ideeën.' [Winnaar van De Weddenschap-trofee](#) werd het Beroepscollege en VSO Leystede uit Leiden.

De Boekenweek van Jongeren

Jongeren zelf hebben zeggenschap in de organisatie van De Boekenweek van Jongeren. Zij kiezen de twintig auteurs die deelnemen aan de [Literatour](#), de spin-off die in februari 2023 plaatsvindt.

Dat draagt bij aan de betrokkenheid van de doelgroep en het succes van de campagne. In 2022 werd de bijbehorende geschenkbundel [3PAK](#) geschreven door Gershwin Bonevacia, Daan Heerma van Voss en Chinouk Thijssen. Voor de aftrap haakten we aan bij het [festival BoekTok Live](#) in het Literatuurmuseum.

LêsNo en LeesWaar

[LêsNo](#), het succesvolle transmediale storytellingproject voor brugklassers in Friesland, beleefde in 2022 alweer zijn achtste editie. Deze campagne combineert boeken met andere mediakanalen zoals een vlogserie. Omdat LêsNo zo succesvol bleek, werd hetzelfde concept in 2022 als pilot landelijk ingezet onder de naam [LeesWaar](#). Ondanks het succes van deze pilot zal LeesWaar vooralsnog geen vervolg krijgen door het ontbreken van menskracht en middelen.

Tabel 3.1: Campagnes die door of met steun van Stichting Lezen zijn uitgevoerd

Titel campagne	rol SL	partners	doel	Doelgroep
De Nationale Voorleesdagen	Inhoudelijk regisseur en financier	CPNB	Stimuleren van voorlezen aan kinderen die zelf nog niet kunnen lezen	Ouders van kinderen tussen 0 en 6 jaar
De Nationale Voorleeswedstrijd	Inhoudelijk regisseur en financier	Stichting Lezen i.s.m. de bibliotheken; uitvoering EDG	(Voor)leesplezier stimuleren door middel van een voorleeswedstrijd	Groep 7/8 primair onderwijs

vervolg

Titel campagne	rol SL	partners	doel	Doelgroep
Voorlees-wedstrijd Read2Me!	Inhoudelijk regisseur en financier	Cubiss; financiering Kunst van Lezen	Leesplezier vergroten en lezen van jeugdliteratuur bevorderen; structurele samenwerking tussen bibliotheken en voortgezet onderwijs versterken	Brugklassen
Jonge Jury	Inhoudelijk regisseur en financier	Passionate Bulkboek	Uitdagen om jeugdboeken te lezen en kiezen van het mooiste boek dat afgelopen jaar is verschenen	Onderbouw voortgezet onderwijs
De Wedden-schap	Inhoudelijk regisseur en financier	MediaMucho	Jongeren positieve leeservaringen laten opdoen en laten ontdekken dat er voor iedereen een geschikt boek is	Praktijk-onderwijs, vmbo en mbo
De Inkttaap	Inhoudelijk regisseur en financier	Passionate Bulkboek	Stimuleren de winnende titels te lezen van de BNG Bank Literatuurprijs, de Boekenbon Literatuurprijs en de Libris Literatuurprijs en het kiezen van een favoriet	Bovenbouw voortgezet onderwijs

[vervolg](#)

De Pabo Voorleeswedstrijd	Inhoudelijk regisseur en financier	KB, Stichting entoen.nu, Cubiss, Pabo's; financiering Kunst van Lezen	Bespreken van jeugdboeken over de vensters uit de Canon en het laten oefenen met voorlezen; stimuleren van voorleesplezier	Pabo
LêsNo	Mede-ontwikkelaar en medefinancier	Platfoarm Lêsbefoarde-ring Fryslân (PLF), Provincie Fryslân	Opdoen van positieve Friese leeservaringen via transmedia storytelling	Onderbouw voortgezet onderwijs
LeesWaar 2021-2022	Mede-ontwikkelaar en medefinancier	PLF en Passionate Bulkboek; financiering De Versterking en Letterenfonds	Opdoen van positieve leeservaringen via transmedia storytelling	Onderbouw voortgezet onderwijs
Boekenweek van Jongeren/Literatour	Mede-ontwikkelaar (educatieve component) en medefinancier	CPNB	Jongeren enthousiast maken voor lezen; literair lezen stimuleren	Bovenbouw voortgezet onderwijs

3.3. Projecten

Stichting Lezen ondersteunt innovatieve landelijke initiatieven met een structureel karakter. Onze rol daarbij verschuift steeds meer van financiële partner naar inhoudelijke partner. Dat sluit beter aan bij onze functie als kenniscentrum en consortiumpartner. Ook kunnen we zo beter borgen dat projecten aansluiten bij en versterkend werken op onze aanpak. Dit is bijvoorbeeld het geval bij [de DoorleesExpress](#), [Leesbevordering in meertalige gezinnen van de Voorleeshoek](#) en het project [Letterprins](#) van de Radboud Universiteit in Nijmegen (zie tabel 3.3).

Vanuit het projectenbudget draagt Stichting Lezen structureel bij aan twee initiatieven die zich de afgelopen jaren dubbel en dwars hebben bewezen en een relevant publiek hebben. Bas Maliepaard en Jaap Friso bereiken en inspireren met hun Grote Vriendelijke Podcast veel leesbevorderaars en blijven binnen hun concept innovatief. Stap op de Rode Loper! biedt vmbo-leerlingen in Amsterdam, Leeuwarden, Utrecht, Eindhoven en Groningen een dag vol gevarieerde workshops en optredens van schrijvers, rappers en dichters, compleet met een goed voor- en natraject.

In 2022 kreeg Stichting Lezen, net als vorig jaar, ook veel aanmeldingen van kleine lokale initiatieven, die onderling vaak vergelijkbaar zijn en weinig vernieuwend. Veel van deze projecten werden daarom al afgewezen voordat het tot een formele aanvraag kwam. Wel gaven we de betrokkenen altijd inhoudelijk advies en verwezen we naar mogelijk geschikte fondsen.

Hieronder lichten we enkele projecten uit. Het complete overzicht is opgenomen in de tabellen 3.2, 3.3 en 3.4.

Hebban in de Klas

Op de website [Hebban](#) wisselen enthousiaste lezers leeservaringen uit en houden zij bij wat ze gelezen hebben. Op verzoek van en in samenwerking met docente Nederlands Emma Kustermans ontwikkelden Stichting Lezen en de CPNB een Hebban-omgeving voor het voortgezet onderwijs. Deze werd in het voorjaar van 2022 gelanceerd en was direct een doorslaand succes. In december maakten al meer dan 1.000 klassen en meer dan 10.000 leerlingen er gebruik van. Docenten kunnen er boekentips geven en opdrachten sturen aan hun leerlingen. Leerlingen kijken er bij elkaar welke boeken de moeite waard zijn om te lezen. Nadrukkelijk niet alleen voor de lijst, maar ook voor de lol. De docent kan zo een betere inschatting maken van het leesniveau van de leerling en hierop inspelen. Ook biedt de website didactische tips aan docenten. De verwachting is dat [Hebban in de Klas](#) zich in de komende jaren verder ontwikkelt tot een volwaardig instrument voor de docent, dat helpt het gesprek over lezen op gang te brengen en te houden en leerlingen naar het juiste boek te leiden. Koppelingen met de (school)bibliotheek liggen voor de hand.

Handleiking Pratenoverfictiefragmenten.nl

Op de website [pratenoverfictiefragmenten.nl](#) staan fragmenten uit jeugdliteratuur met passende lessuggesties, zodat leerlingen uit de onderbouw vmbo, havo en vwo over deze fragmenten in gesprek kunnen gaan. Hans Goosen en Marthe Scheffer maakten video-opnamen van boekgesprekken die leerlingen voerden naar aanleiding van een boekfragment op de website. Bij deze video's maken zij een handleiding met lessuggesties aan de hand van de werkvorm explorerende en verdiepende boekgesprekken. Dit project startte in 2022 en zal in 2023 worden voortgezet.

Tabel 3.2: door Stichting Lezen vanuit eigen middelen ondersteunde projecten

Titel gehonoreerd project	Aanvrager	Doel	Doelgroep
De Grote Vriendelijke Podcast en De Grote Vriendelijke Update	De Grote Vriendelijke Stichting	Leesbevorderaars inspireren en informeren over jeugdliteratuur	Professionals in kinderopvang, onderwijs en bibliotheken, ouders, leraren-opleiders
Stap op de Rode Loper	Stichting Samenleving & Kunst Amsterdam	Jongeren enthousiast maken voor lezen; hen laten kennismaken met de culturele wereld	Bovenbouw vmbo

vervolg

Titel gehonoreerd project	Aanvrager	Doel	Doelgroep
Hebban in de Klas	CPNB, KB en Fonds 21	Inzichtelijk maken van de boeken die leerlingen lezen, zowel voor school als daarbuiten; uitwisselen van leesadviezen door docenten en leerlingen; aanjagen van leesuitdagingen	Voortgezet onderwijs
Handreiking pratenoverfictiefragmenten.nl	Hans Goosen en Marthe Scheffer	Het leren voeren van gesprekken over boekfragmenten aan de hand van de werkvorm explorerende en verdiepende boekgesprekken	Onderbouw voortgezet onderwijs
Readification	De Leescoalitie en Ubisoft	De werelden van lezen en gamen combineren	Voortgezet onderwijs

Tabel 3.3: Inhoudelijk advies van Stichting Lezen bij projecten van derden

Titel project	Aanvrager	Doel	Doelgroep
DoorleesExpress	Stichting Voorlees-Express	De DoorleesExpress zorgt ervoor dat kinderen (8-12 jaar), die moeite hebben met taal en lezen, extra aandacht krijgen. Vrijwilligers gaan twintig sessies met het kind en de ouders aan de slag.	Kinderen in de leeftijd van 8-12 jaar en hun ouders

vervolg

Titel project	Aanvrager	Doel	Doelgroep
Letterprins	Radboud Universiteit Nijmegen	Letterprins is een gratis spel voor kinderen in groep 3. Het spel biedt oefeningen bij het leren lezen, waarbij ook rekening wordt gehouden met leesmotivatie.	Kinderen in groep 3
Leesbevordering in meertalige gezinnen	De Voorleeshoek	Om het (voor) leesplezier in meertalige gezinnen te stimuleren, worden honderd voorleesfilmpjes in vier talen ontwikkeld. De filmpjes zijn ook ontwikkeld om kinderen die opgroeien in meertalige gezinnen te voorzien van extra taalaanbod in hun thuistaal, wat hen weer helpt bij het leren van hun schooltaal, het Nederlands.	Meertalige peuters en kleuters en hun ouders

3.3. Extra activiteiten met externe middelen

Met middelen uit private fondsen kon Stichting Lezen in 2022 extra activiteiten realiseren in het kader van bestaande eigen projecten, projecten van derden of als op zichzelf staand initiatief.

De externe middelen waren afkomstig van Stichting De Versterking, Fonds 21, het Tante Anne Fonds en een fonds dat anoniem wilde blijven.

De Versterking geeft financiële steun aan wensen, ideeën en initiatieven van instellingen op het gebied van cultuur(educatie) en natuurbehoud, die daarmee in staat worden gesteld hun bereik te vergroten, hun aanbod te verdiepen en hun kwaliteit te versterken. Fonds 21 wil een positieve bijdrage leveren aan de samenleving van nu en richt zich daarbij specifiek op Kunst & Cultuur, Jongeren & Maatschappij en Kunst & Educatie. Het Tante Anne Fonds, in 2021 door Stichting Lezen opgezet met het legaat van mevrouw Anne Elema, financiert activiteiten voor de groepen 3 en 4 van het basisonderwijs waarin auteurs kinderen laten opgaan in verhalen en helpen bij het creëren van hun eigen verhalen.

De Voorleestas

De Voorleestas motiveert ouders om thuis mee te doen aan De Nationale Voorleesdagen. Kinderen van deelnemende scholen krijgen de tas mee naar huis, met daarin onder andere de mini-editie van het prentenboek van het jaar, de voorleesknuffel en voorleestips. Afgelopen jaar was het vanwege de coronamaatregelen nog moeilijk om ouders persoonlijk te benaderen.

Vakantielezen

Uit [onderzoek](#) weten we dat kinderen die niet blijven lezen tijdens hun vakantie, achteruitgaan in leesvaardigheid. Vakantielezen, gericht op groep 3 en 4, wil dat voorkomen. In 2022 deden 135 basisscholen mee die aangesloten zijn bij het Jeugdeducatiefonds en meedoen aan de Bibliotheek *op school*. Per school was er een startbijeenkomst met ouders. Kinderen kregen een tas mee met leesmateriaal en maakten kennis met de digitale bibliotheek. De evaluatie toonde aan dat zulke projecten kansrijk zijn. Om echt een verschil te kunnen maken is echter een intensievere campagne nodig, voor alle scholen die meedoen met de Bibliotheek *op school* in het primair onderwijs.

Queer kinderboeken

In aanvulling op de eerder gelanceerde website queerboeken.nl (project van COC Nederland en de Leescoalitie) maakte Stichting Lezen met steun van De Versterking en met hulp van [IBBY-Nederland](#) een overzicht van [queer kinderboeken](#) met de mooiste boeken over gender- en seksuele diversiteit. Boeken kunnen ervoor zorgen dat onderwerpen niet meer gek, moeilijk of eng zijn. Bovendien kunnen boeken een thuis bieden, doordat kinderen zich erin herkennen. De lijst is samengesteld door kinderboekenauteur Pim Lammers en wordt steeds aangevuld met nieuwe boeken.

Levende verhalen

Met steun van het Tante Anne Fonds werden dit jaar pilots uitgevoerd met drie verschillende concepten voor beginnende lezers.

Tijdens de Schoolschrijvermaand 'Zin in verzinnen' lieten schrijvers en/of illustratoren zien hoe je verhalen verzint, schrijft en verbeeldt. Daarna gingen de leerlingen zelf figuurtjes bedenken, tekenen en verhaaltjes schrijven. Zo ontdekten ze wat ze allemaal al kunnen met woorden.

De Schrijverscentrale experimenteerde met 'Drie maal groep 3'. In kader kwamen in de loop van groep 3 drie verschillende auteurs/illustratoren bij scholen op bezoek.

Stichting Kleine Lettertjes ontwikkelde onder de titel 'Het Mooie Kinderboekenfeestje' een pakket om kinderboeken tot leven te brengen door interactief voor te lezen, met de kinderen iets te maken over of rondom het boek en eventueel door auteurs of illustratoren te betrekken.

Tabel 3.4: door Stichting Lezen vanuit externe middelen ondersteunde projecten

Project	Extern gefinancierd door	Partners
De Voorleestas	De Versterking	CPNB
Vakantielezen	De Versterking en een anoniem tweede fonds	Jeugdeducatiefonds
Pratenoverfictiefragmenten.nl	De Versterking	Werkgroep pratenoverfictiefragmenten.nl
Boekenweek van Jongeren	De Versterking & Fonds 21	CPNB
Schoolschrijvermaand	Tante Anne Fonds	De Schoolschrijver
Mooi Kinderboekenfeestje	Tante Anne Fonds	Stichting Kleine Lettertjes
Drie maal groep 3	Tante Anne Fonds	De Schrijverscentrale
Queerkinderboeken	De Versterking	IBBY-Nederland, de Leescoalitie, Pim Lammers

3.4. Auteursbetrokkenheid

[Onderzoek](#) laat zien dat contact met auteurs bijdraagt aan positieve leeservaringen. In 2022 zette Stichting Lezen daarom vaak auteurs in om de leesomgeving van kinderen en jongeren te verrijken. Daarvoor werkten we intensief samen met partnerorganisaties De Schrijverscentrale, De Schoolschrijver en Stichting Kleine Lettertjes, onder andere binnen de projecten die we vanuit het Tante Anne Fonds financierden (zie §3.3).

Binnen de stimuleringsregelingen van Kunst van Lezen is een vast bedrag opgenomen waarmee deelnemende kinderopvanginstellingen en scholen een auteursbezoek van De Schrijverscentrale kunnen afnemen of kunnen deelnemen aan de Schoolschrijvermaand. Kunst van Lezen financiert voor pabo's die deelnemen aan De Pabo Voorleeswedstrijd een bezoek van een auteur of illustrator naar keuze. Verder spelen auteurs in al onze campagnes een belangrijke rol.

Door auteursbetrokkenheid krijgt ook het creatief schrijven een grotere rol in leesbevordering. Meer aandacht voor zelf schrijven heeft een aantoonbaar positieve invloed op lezen. In 2021 voerden we in samenwerking met De Schoolschrijver een pilot uit van de cursus 'Creatief schrijven in de klas'. In 2022 werd deze cursus met medewerking van Bibliotheekcampus, Probiblio en de OBA voor het eerst kostendekkend uitgevoerd in Amsterdam.

3.5. Kunst van Lezen

Het programma Kunst van Lezen bouwt daadwerkelijk aan goede leesomgevingen voor ieder kind: thuis (via BoekStart en de gezinsaanpak), op de kinderopvang en bij gastouders (BoekStart in de kinderopvang), binnen de jeugdgezondheidszorg (BoekStartcoach) en op

school (de Bibliotheek *op school*). Stichting Lezen speelt daarin vooral de rol van kennis-partner en levert vanuit die rol input voor nieuwe onderdelen van Kunst van Lezen en voor inhoudelijke vernieuwingen en verbeteringen van bestaande onderdelen. Voor het complete verslag van Kunst van Lezen, zie de bijlage.

Masterplan basisvaardigheden

Stichting Lezen zag in 2022 beslissers in het onderwijs steeds vaker kiezen voor de effectieve programma's die bijdragen aan een rijke leesomgeving. Zo was er meer vraag naar de Bibliotheek *op school* in het primair onderwijs: scholen zetten daarvoor een deel van de NPO-middelen in.

Ook nam de vraag naar de stimuleringsregelingen voor het praktijkonderwijs toe.

De behoefte en de noodzaak om te investeren in de leesomgeving is ook gezien en begrepen door de politiek. In het coalitieakkoord werd vanuit het Masterplan basisvaardigheden € 12,9 miljoen uitgetrokken om het aantal locaties van de Kunst van Lezen-programma's BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* op en vo uit te breiden. Dit geld is niet alleen bedoeld om de leesomgeving te verbeteren door het aanschaffen van een actuele en gevarieerde collectie voor de schoolbibliotheek, maar ook om te zorgen voor meer expertise van leerkrachten en bibliotheekmedewerkers op het gebied van lezen, leesbevordering en literatuureducatie.

BoekStart op het consultatiebureau

Nieuwe ontwikkelingen waren de start van de pilot *Reach Out and Read* (zie §2.3) en de start van de Monitor BoekStartcoach. Dit onderzoeksinstrument werd in 2021 ontwikkeld en uitgezet in een pilotfase. In december 2022 kwam de Monitor voor het eerst landelijk beschikbaar.

3.6. Recapitulatie aan de hand van de prestatie-indicatoren

Stichting Lezen streeft naar een rijke leesomgeving voor ieder kind en reikt organisaties in de kinderopvang, het onderwijs en de bibliotheeksector informatie, beleid, instrumenten en inspiratie aan om zo'n omgeving te creëren en in stand te houden.

Kortdurende interventies zoals campagnes zijn ondersteunend aan de structurele interventies in het kader van BoekStart en de Bibliotheek *op school*. De campagnes zijn laagdrempelig en zorgen er samen voor dat er het hele jaar door met grote regelmaat aandacht is voor lezen.

Het lukte Stichting Lezen in 2022 om 15 campagnes en projecten uit te voeren. De resultaten wisselden per campagne. Met de Jonge Jury en De Nationale Voorleeswedstrijd bereikten we meer instellingen dan voorheen. De Weddenschap en Read2Me! scoorden minder dan anders. Het streven 30.000-35.000 professionals te bereiken hebben we niettemin gehaald.

Tabel 3.4: prestatie-indicatoren activiteiten en bereik Rijke leesomgeving

Kerntaak Een rijke leesomgeving	Activiteiten- plan 2022	Werkelijk 2022	Bereik 2021 instellingen en professionals	Bereik 2022 instellingen en professionals
Vaste campagnes				
De Nationale Voorleesdagen	1	1	12.262	12.558
De Nationale Voorleeswedstrijd	1	1	2.838	3.239
Read2Me!	1	1	238	220
LêsNo	1	1	172	158
Jonge Jury	1	1	849	1.151
De Weddenschap	1	1	89	71
De Inktaap	1	1	57	56
Boekenweek van Jongeren (incl. Literatuur)	1	1	604	674
Poëzieweek	1	1	17.927	17.927
Stap op de rode loper	1	1	254	371
Pabo Voorleeswedstrijd	1	1	29	36
Nationale Mediatheektrofee	1	-	-	-
Innovatieve projecten				
De Grote Vriendelijke Podcast	1	1	-	-
Hebban in de klas	1	1	-	-
Queerkinderboeken	-	1	-	-
LeesWaar	-	1		
Totaal	13	15	35.319	36.461

HOOFDSTUK 4

Competente leesbevorderaars

Lezers worden niet geboren, maar gemaakt. Om kinderen en jongeren aan het lezen te krijgen en te houden, zijn leesbevorderaars nodig die weten wat daarvoor nodig is in elke ontwikkelingsfase van het kind. De kennis en inzichten die Stichting Lezen als kenniscentrum verwerft en verzamelt (zie hoofdstuk 2) brengen wij op allerlei manieren en via allerlei kanalen naar de (toekomstige) professionals in de kinderopvang, het onderwijs en de bibliotheken. We ontwikkelen componenten voor de mbo- en hbo-opleidingen in opvoeding en onderwijs, zorgen voor inhoudelijk sterke en actuele na- en bijscholing voor professionals in bibliotheken, kinderopvang en scholen, organiseren kennis- en netwerkbijeenkomsten, publiceren onderzoeksrapporten, vertalen onderzoeksresultaten naar toepassingen voor het werkveld en maken voorlichtingsmaterialen. Alles wat wij doen en ontwikkelen met het oog op het versterken van de competentie van de leesbevorderaars, sluit aan op De doorgaande leeslijn.

4.1 Bijdragen aan de opleidingen van toekomstige professionals

De aankomend leerkrachten en pedagogisch medewerkers zijn en blijven een belangrijke doelgroep voor Stichting Lezen. Zij zijn immers de toekomstige leesbevorderaars. Het is cruciaal dat in hun opleidingen voldoende aandacht is voor zowel de leesmotivatie van de toekomstige professionals zelf, als voor de kennis en vaardigheden die zij nodig hebben om goed te kunnen voorlezen en goed leesonderwijs te kunnen geven.

Toekomstige pedagogisch medewerkers en onderwijsassistenten (mbo)

Voor mbo-opleidingen pedagogisch medewerker en onderwijsassistent (pwo) is in 2020 de keuzemodule 'Specialist leesbevordering 0-12 jaar' ontwikkeld, in samenwerking met ROC Midden Nederland. Hier leren studenten hoe zij leesbevordering in de kinderopvang en op school kunnen vormgeven. Vanuit de mbo's is er veel belangstelling voor dit keuzedeel. Sinds het uitbrengen van de keuzemodule hebben ongeveer 60 docenten en een aantal bibliotheken de materialen opgevraagd. Het gebruik van de module is opgenomen binnen het programma de Bibliotheek op school mbo. Verschillende docenten geven aan de module al meermaals te hebben gegeven.

Toekomstige leraren primair onderwijs (hbo)

In het studiejaar 2021-2022 waren 18 pabo-vestigingen zo ver dat ze meededen of op het punt stonden mee te doen aan een pilot de Bibliotheek op school. In 2020-2021 waren dat er negen. Uit [de Monitor de Bibliotheek op school pabo 2021-2022](#) blijkt onder andere dat studenten zichzelf in 2021 gemiddeld een 6,2 voor hun kennis over kinderboeken en jeugdliteratuur gaven. In 2020 was dat gemiddeld een 6,4. In 2021 las 33% van de studenten minstens 1x per maand of vaker kinderboeken en jeugdliteratuur zonder dat het verplicht is. In 2020 was dat 30%.

Onderling werken de pabo's steeds meer samen op het gebied van lezen. Stichting Lezen is actief in dit netwerk en levert daarin een actieve bijdrage aan de kennisuitwisseling en de visievorming over leesonderwijs in relatie tot lezen, leesmotivatie en literatuureducatie. Daarom waren we dit jaar ook aanwezig op de [Lopon2 Tweedaagse](#), een netwerkevent waar docenten Nederlands van de pabo's elkaar ontmoeten en nascholen.

Toekomstige leraren Nederlands voortgezet onderwijs (hbo)

Met financiële steun van Stichting Lezen ontwikkelden AOS Midden-Brabant, Fontys Lerarenopleiding Tilburg, Bibliotheek Midden-Brabant, Huis73 en Cubiss [een leesbevorderingstraject](#) over lezen en leesbevordering voor de lerarenopleiding. Onder de noemer 'Iedere docent een leesbevorderaar' krijgen de opleidingen webinars aangereikt over leesmotivatie en over de rol van de docent als leesbevorderaar. Ook worden er bijeenkomsten georganiseerd over de rol van de bibliotheek en over de manier waarop leesbevordering een plaats krijgt in de lerarenopleiding van Fontys. Toolkits voor de voorbereiding van deze bijeenkomsten zijn beschikbaar via pro.debibliotheekopschool.nl. Stichting Lezen juicht deze samenwerking toe, omdat bibliotheken en lerarenopleidingen elkaar vaak nog niet weten te vinden. De samenwerking krijgt in 2023 vervolg: een nieuwe lichter studentengaat de lessen volgen.

4.2 Na- en bijscholingsaanbod

Achter elk kind dat zich als lezer goed ontwikkelt, staan volwassenen die stimuleren, onderwijzen en gidsen. Stichting Lezen biedt professionele leesbevorderaars de specifieke kennis en vaardigheden die nodig zijn om het leesplezier en de leesvaardigheid van kinderen en jongeren te vergroten.

In 2022 hebben we verschillende trainingen en nascholingsmodules ontwikkeld en/of vernieuwd. Al het aanbod van na- en bijscholing van onszelf en anderen op het gebied van leesbevordering in het voortgezet onderwijs en het mbo bundelden we in [een handig overzicht: Scholingsaanbod leesbevordering](#).

Stichting Lezen droeg de organisatie van de trainingen van BoekStart en de train-de-trainer van Open Boek in 2022 over aan [Bibliotheek Campus](#). Dat deden we al eerder met de trainingen van de Bibliotheek op school. Het hele proces van inschrijving tot het versturen van de lesmaterialen, de certificaten en de evaluaties is nu in een hand.

Training tot voorleescoördinator kinderopvang

Een voorleescoördinator zorgt ervoor dat voorlezen een structurele plek krijgt binnen het beleid en uitvoering van een kinderopvanglocatie. Stichting Lezen actualiseerde de trainingen voor de voorleescoördinator en de train-de-trainer voorleescoördinator op basis van inzichten uit recent onderzoek. We voegden inhoud toe over BoekStart in relatie tot verschillende methoden voor voorschoolse educatie. Ook besteedt de vernieuwde training aandacht aan het borgen van voorlezen in de kinderopvangorganisatie. Het voorleesplan speelt hierin een belangrijke rol. Dat kreeg een nieuwe vorm waardoor het makkelijker aan te passen is aan de behoeften van de gebruikers en beter aansluit op het werk in de kinderopvang.

Opleiding tot leesconsulent

In 2020 werd de opleiding tot leesconsulent primair onderwijs vernieuwd. Deze vernieuwde opleiding werd in 2022 geëvalueerd. Naar aanleiding hiervan zijn weer wat dingen aangepast. De training krijgt jaarlijks een update, zodat deze blijft aansluiten bij nieuwe ontwikkelingen binnen en inzichten over het leesonderwijs.

Opleiding leescoördinator basisonderwijs: Open Boek 3.0

‘Open Boek’, de opleiding tot leescoördinator, werd in 2021 en 2022 herzien. De training sluit nu aan bij de laatste inzichten over effectief leesonderwijs. Alle Open Boek-trainers zijn bijgeschoold in de nieuwe opzet. De mensen die de oude training hebben gevolgd, zijn uitgenodigd om de herziene cursus te volgen.

Ook ontwikkelden we in 2022 de nieuwe nascholingsmodule ‘Vertel eens’ voor leescoördinatoren.

Opleiding specialist jeugdliteratuur: Vol van Lezen

De opleiding Vol van Lezen leidt op tot specialist Jeugdliteratuur op de basisschool. De scholing wordt sinds een aantal jaar als post-hbo opleiding aangeboden door enkele pabo’s. Op een train-de-trainer studiedag bespraken we zowel de werving van nieuwe cursisten als de bijgewerkte inhoud van de cursus. Ook zorgden we op lezen.nl voor een actueel overzicht van aanbiedende pabo’s.

Training rijke teksten

Stichting Lezen droeg in 2022 inhoudelijk en financieel bij aan de ontwikkeling van een nieuwe training Rijke teksten, voor leesconsulenten primair onderwijs. In november en december 2022 ging de training van start. De belangstelling was groot en de deelnemers waren enthousiast.

Training Leesbevordering in het vmbo, dat werkt!

Alle docenten van vmboscholen die de stimuleringsregeling de Bibliotheek op school hebben ontvangen, werden uitgenodigd voor de training Leesbevordering in het vmbo, dat werkt!. In de praktijk bleek het soms lastig om met scholen afspraken te maken over trainingsdata.

Anika Verschuur, een leesspecialist met veel ervaring in het speciaal onderwijs, bewerkte de training om deze geschikt te maken voor docenten in het praktijkonderwijs. Dat goede initiatief geven we volgend jaar graag nog een extra zetje door de aangepaste training op te nemen in ons programma en de trainersgroep daarvoor uit te breiden en bij te scholen om aan de vraag te kunnen voldoen.

Training Lezen kan beter

De vernieuwde training Lezen kan beter werd in 2022 aangeboden aan leesconsulenten voortgezet onderwijs in heel Nederland. Ondanks de tevredenheid over deze training klonk ook de roep om uitbreiding, naar het voorbeeld van de opleiding tot leesconsulent primair onderwijs. Stichting Lezen onderzocht daarom in 2022 via de Provinciale Ondersteuningsinstellingen hoe breed deze wens gedeeld werd. Dat heeft ertoe geleid dat in het voorjaar van 2023 gestart wordt met een uitgebreidere training die werkt met een contact-school en praktijkopdrachten, zodat de link met de onderwijspraktijk beter geborgd is.

Blended learning over voortgezet onderwijs

In 2022 vonden twee pilots plaats van de in 2021 ontwikkelde Blended Learning (combinatie van e-learning en training op locatie) voor frontofficemedewerkers van de bibliotheek die middelbare scholieren adviseren. Na wat aanpassingen werd dit product eind 2022 via de Bibliotheek Campus beschikbaar gesteld. Het actuele trainingsoverzicht is te vinden via [de Bibliotheek Campus](https://deBibliotheekCampus.nl).

Masterclass de Leescyclus

In 2021 ontwikkelden de Hogeschool Arnhem & Nijmegen met financiële en praktische ondersteuning van Stichting Lezen een masterclass over het didactisch model de Leescyclus. Daar leren docenten Nederlands en leesconsulenten hoe ze dit model praktisch kunnen inzetten in het onderwijs. In 2022 werd de masterclass opnieuw gegeven voor docenten Nederlands in Nijmegen, dit keer met een bijdrage van Stichting Lezen over het programma de Bibliotheek op school vmbo. De positieve reacties van de deelnemers brachten ons ertoe te zoeken naar een tweede locatie om de masterclass te geven. Dat is gelukt: in 2023 vindt deze training voor de eerste keer plaats in Utrecht.

Inwerkprogramma nieuwe educatiemedewerkers voortgezet onderwijs: Onboarding

Er worden in Nederland momenteel veel nieuwe leesconsulenten voortgezet onderwijs en educatief specialisten in bibliotheken aangesteld, vaak van buiten de bibliotheekbranche. Omdat zij goed moeten worden ingewerkt, onderzocht Stichting Lezen via de POL's de behoefte om dit centraal aan te pakken via een online 'onboarding' programma als aanvulling op bestaande trainingen. In 2023 starten we met het ontwikkelen van het inwerkprogramma.

4.3 Netwerkvorming en kennisbijeenkomsten

We zorgen dat leesbevorderaars ons en elkaar weten te vinden om kennis en ervaring uit te wisselen en inspiratie op te doen. Live ontmoetingen zijn daarvoor bij uitstek geschikt, maar aan de andere kant is de drempel voor digitale vormen van kennisdeling aangenaam laag. Daarom kozen we in 2022 in veel gevallen voor hybride werkvormen, waarbij het ook mogelijk was om digitaal aanwezig te zijn of bijeenkomsten (gedeeltelijk) terug te kijken. Dat zorgde voor een groot bereik.

We hebben veel georganiseerd en geproduceerd. Deelnemers zijn tevreden met deze producten en bijeenkomsten. Helaas dwong de inflatie ons om de prijzen van de congressen Pabo Leest! en de Dag van het Literatuuronderwijs te verhogen. Aan deze bijeenkomsten dragen wij zelf ook financieel bij om te zorgen dat de drempel voor deelname niet te hoog wordt.

Een aantal bijeenkomsten lichten we uitgebreider toe in deze paragraaf. Zie voor een volledig overzicht van bijeenkomsten de tabellen 4.1 en 4.2.

Lezen Centraal

Jaarlijks organiseert Stichting Lezen onder de noemer Lezen Centraal een inspirerend congres over de laatste trends en ontwikkelingen in het denken over lezen en leesbevordering, voor een brede doelgroep van betrokkenen en geïnteresseerden. Het programma is een mix van meer theoretische en onderzoeksgelateerde onderwerpen en verhalen uit de praktijk. Er is altijd gelegenheid voor een inspirerende kennismaking met auteurs en om te netwerken.

Het congres vond op 6 april plaats in het Beatrixtheater in Utrecht. Het programma stond in het teken van het werken met rijke teksten, dat beschouwd wordt als een belangrijk element in de taal- en leesontwikkeling van kinderen en jongeren. Het congres trok 375 bezoekers en 301 online kijkers en kreeg een dikke acht als rapportcijfer.

Online masterclasses Voorlezen voor leerkrachten

Speciaal voor leerkrachten maakte DPG Media in samenwerking met Stichting CPNB en Stichting Lezen vier masterclasses [Voorlezen voor leraren](#). De scripts van de serie zijn voor een groot deel afkomstig van Stichting Lezen. De serie is gemaakt met leraren, wetenschappers, schrijvers en leesconsulenten, in veel gevallen aangedragen door Stichting Lezen. Elk deel heeft een eigen thema. De delen zijn los en [als serie](#) te bekijken.

POI- en G4-onderzoekssessies

Na een succesvolle start in 2021 organiseerden we in 2022 opnieuw drie online onderzoekssessies voor POI- en G4-collega's. De onderzoeksspecialisten van Stichting Lezen praatten hen eerst bij over de uitkomsten van en inzichten uit recent onderzoek. Over de implicaties voor de praktijk kon daarna worden doorgepraat met de programmaspecialisten. De POI-coördinatoren brachten deze informatie vervolgens verder hun netwerk in.

Tabel 4.1: bijeenkomsten georganiseerd door Stichting Lezen

Titel bijeenkomst	Doelgroep	Bereik 2022
Lezen Centraal 2022: Lees je rijk	Alle doelgroepen	Live: 375 Youtube: 301
Webinar Gastouderaanpak	Leesconsulenten BoekStart, onderwijsspecialisten van de Bibliotheek	Live: 28 YouTube: 69
Webinar Leesbevordering in het mbo	Leesconsulenten en mbo docenten	Live: 80 YouTube: 116
POI -en G4-onderzoekssessies	POI en G4 coördinatoren BoekStart en de Bibliotheek <i>op school</i>	Live: 76 YouTube: 107
BoekStart en de Bibliotheek op school inspiratiedag	Leesconsulenten	Live: 150
Pabo Leest!	Studenten pabo en aankomend onderwijsassistenten en hun docenten	Live: 400
Dag van het Literatuuronderwijs	(Aankomend) docenten Nederlands, bibliothecarissen en het educatieve veld	Live: 774
Webinar Leesbevorderingsimpuls (BoekStart en de Bibliotheek op school)	Bibliotheekdirecties	Live: 169 YouTube: 100
Webinar Kansengelijkheid	Bibliotheekdirecties	Live: 54 YouTube: 202
Online masterclasses Voorlezen voor leerkrachten	Leerkrachten primair onderwijs	Niet bekend

Bijdragen Stichting Lezen aan bijeenkomsten van derden

Stichting Lezen kreeg dit jaar een groot aantal verzoeken om een inhoudelijke bijdrage te leveren aan bijeenkomsten van derden. Ook daaraan konden we aflezen dat leesonderwijs en leesbevordering in het brandpunt van de belangstelling staat. We vonden het belangrijk om zoveel mogelijk van deze verzoeken te honoreren.

Het jaarlijkse congres Het Schoolvak Nederlands wordt om en om georganiseerd door Stichting Lezen en door onze Vlaamse zusterorganisatie Iedereen Leest. Dit jaar waren de Vlamingen aan de beurt om de door corona uitgestelde editie van 2021 te hosten. Stichting Lezen was samen met Iedereen Leest inhoudelijk verantwoordelijk voor het programmaonderdeel Leesbevordering. Ook waren we aanwezig met een informatiestand die druk bezocht werd door de ruim 700 congresdeelnemers.

Aan de conferentie Het Schoolvak Nederlands en aan de Annie M.G. Schmidtlezing droegen wij ook financieel bij.

Tabel 4.2: bijeenkomsten van derden georganiseerd met steun van Stichting Lezen

Titel bijeenkomst	Doelgroep	Organisator
Global Network for Early Years Bookgifting	Global Network Members	EURead
Raad van advies opleiding Literatuur en Samenleving	Masterstudenten	Universiteit van Amsterdam
Training VNG Academie	Gemeenteambtenaren met portefeuille onderwijs	VNG Academie
Webinar collectie in schoolbibliotheken	Leesconsulenten en leerkrachten po	NBD Biblion
Middag van het Kinderboek	Kinderboekenauteurs en -illustratoren, uitgevers, leesconsulenten en -coördinatoren, recensenten en andere jeugdboekenliefhebbers	Marco Kunst & Aby Hartog
Inspiratiebijeenkomst Het Brabants leesoffensief	Directies en bestuurders bibliotheken vo scholen OMO	OMO-scholen Waalwijk
Studiedag Back to basics	Docenten mbo	ROC Amsterdam
Webinar Bibliotheek & Meertaligheid	Bibliotheken in Gelderland en Overijssel	Rijnbrink
EURead Research Group	Europese leesbevorderaars	EURead
Gastcollege	Studenten	Universiteit Utrecht
Webinar Taalstimulering in de geboorteketen	Professionals binnen de geboorteketen	NCJ

vervolg

Titel bijeenkomst	Doelgroep	Organisator
Panellid Lelystad Leest!	Netwerkpartners uit Lelystad	FlevoMeer Bibliotheek
Masterclass Lezen met de Leescyclus	Docenten vo	HAN
Presentatie over de BoekStartcoach i.s.m. Bibliotheek aan de Vliet	Leesbevorderaars	Ontwikkeling Telt! Festival (Rijksoverheid en de SER)
Annie M.G. Schmidt-lezing 'Waar ligt de grens?' door Marit Tornqvist	Bibliotheekmedewerkers, docenten en andere in jeugdliteratuur geïnteresseerden	Literatuurmuseum/ Kinderboekenmuseum, IBBY Nederland, Stichting Lezen
Conferentie Het Schoolvak Nederlands (HSN)	Leerkrachten van alle onderwijssoorten en -niveaus	Taalunie, Iedereen Leest, Stichting Lezen
Landelijke vergadering Beroepsvereniging van Mediathecarissen	Mediathecarissen voortgezet onderwijs	Beroepsvereniging van Mediathecarissen
Congres Pabo Leest!	Pabodocenten en -studenten	Passionate Bulkboek, Stichting Lezen, de Bibliotheek <i>op school</i>

4.4 Kennisdeling door publicaties

We gaven veel onderzoekspublicaties uit en zochten naar nieuwe kanalen en manieren om die vindbaarder en bruikbaar te maken. Dat werpt zijn vruchten af: onze kennis bereikt steeds meer mensen en wordt steeds beter gebruikt in de praktijk waar leesbevordering vorm krijgt. Voor een overzicht van de onderzoekspublicaties verwijzen we naar hoofdstuk 2, tabel 2.7. De overige publicaties zijn hier opgenomen.

Websites

Stichting Lezen houdt diverse websites in de lucht. De corporate website lezen.nl is de plek voor iedereen die wat wil weten over Stichting Lezen als organisatie, over leesbevordering en literatuureducatie. Ook bevat deze site alle informatie over onze activiteiten en onderzoeken. De site leesplan.nl is specifiek bedoeld voor organisaties die een leesbeleidsplan willen maken.

De laatste jaren zijn we aan de slag gegaan met de ontwikkeling van doelgroepenwebsites. Deze sluiten bij uitstek aan op De doorgaande leeslijn. We willen met deze websites bijdragen aan de competenties van de professionals en daarmee indirect aan de leesvaardigheid en leesmotivatie van kinderen en jongeren in Nederland. Het is de bedoeling om zulke sites te maken voor verschillende soorten onderwijs. We begonnen in 2019 met lezeninhetvmbo.nl, in samenwerking met SLO. Deze website koppelt praktische informatie waarmee docenten direct aan de slag kunnen aan recent lees- en taalonderzoek gericht op het vmbo. De website wordt goed bezocht en regelmatig aangevuld. Bij de website horen een nieuwsbrief en een Facebookgroep.

In april 2022 lanceerden we lezeninhetpo.nl. Deze website, met steun van het ministerie van OCW ontwikkeld in samenwerking met SLO en de Taalunie, wordt sindsdien veel gebruikt en bezocht. Hier zijn alle bouwstenen voor effectief leesonderwijs te vinden. Ook de andere doelgroepen uit De doorgaande leeslijn – de kinderopvang en havo/vwo – krijgen een eigen doelgroepenwebsite. De voorbereidingen zijn in 2022 gestart. De website voor het vmbo wordt in 2023 ondergebracht in de te ontwikkelen website lezeninhetvo.nl.

Het onderzoeksteam van Stichting Lezen werkte samen met hoogleraar Roel van Steensel aan een dossier over leesmotivatie voor de [website Onderwijskennis](https://websiteonderwijskennis.nl) van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO). Daarin laten we zien dat leesmotivatie een kernonderdeel is van effectief onderwijs in begrijpend lezen en dat leesmotivatie en leesvaardigheid hand in hand gaan. De website wordt gebruikt door docenten die onderzoek aan hun onderwijspraktijk willen koppelen. Stichting Lezen wordt door steeds meer partijen zoals NRO gevraagd om als kennispartner informatie aan te reiken over lezen, leesonderwijs, leesbevordering en literatuureducatie.

Tabel 4.3: websites en hun bereik

Website	Doelgroep*	Aantal unieke bezoekers 2021	Aantal unieke bezoekers 2022
Lezen.nl	Beleidsmakers en beslissers bij stakeholders; professionals in bibliotheeksector, onderwijs en kinderopvang; studenten en wetenschappers; overige geïnteresseerden	136.452	156.900
Lezeninhetvmbo.nl	Docenten en beleidsmakers in het vmbo	11.413	9.421
Lezeninhetpo.nl	Docenten en beleidsmakers in het po	n.v.t	16.052
Leesplan.nl	Professionals in kinderopvang, po en vo	17.259	19.012
Kinderboeken-ambassadeur.nl	Professionals die werken met kinderen in de leeftijdsgroep 0-15, en ouders van deze leeftijdsgroep.	Niet meegenomen	16.542

Publicatiereeksen

Ook de publicaties die Stichting Lezen uitbrengt sluiten zoveel mogelijk aan bij De doorgaande leeslijn. Wij voorzien daarmee de kinderopvang, het funderend onderwijs, het mbo en de lerarenopleidingen van relevante informatie.

Infographics, factsheets en brochures

Lijvige onderzoekspublicaties met directe relevantie voor intermediairs, vatten we steeds vaker samen in overzichtelijke factsheets en/of infographics. Zo zorgen we dat de drukbezette professionals met een relatief kleine tijdsinvestering op de hoogte kunnen blijven van de nieuwste kennis over lezen en snel kunnen beoordelen welke inzichten in hun werk toepasbaar kunnen zijn. Bij de publicatie van een onderzoek verschijnt standaard een samenvatting. In 2022 hebben we bij het onderzoek naar een diverse boekencollectie bij de Bibliotheek *op school* voor het eerst ook [een factsheet](#) gepubliceerd, die in een oogopslag de onderzoeksvraag, de uitkomsten van het onderzoek en de aanbevelingen laat zien. We vulden de reeks *Lezen in beeld* aan met een infographic over [lezen in het mbo](#) en werkten aan een infographic bij het boek *De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen*. Die zal in 2023 verschijnen.

Als deel 19 van de praktische brochurereeks *Kwestie van Lezen* verscheen [Effectief onderwijs in begrijpend lezen](#), met achtergronden en tips voor leerkrachten in het primair onderwijs. Eerdere uitgaven in deze reeks werden geactualiseerd. Deze brochures zullen opnieuw worden uitgebracht, in de nieuwe huisstijl. Ook maakten we naar aanleiding van het onderzoek naar lezen in het mbo een [brochure voor en door mbo-docenten](#) met tips over lezen en leesmotivatie.

Via de Leeskalender vo en de brochure *De leukste kinderboekencampagnes* houden we docenten op de hoogte van lees- en boekactiviteiten en reiken we andere informatie aan die eraan kan bijdragen dat lezen in het onderwijs de plaats krijgt die het verdient.

Tijdschrift Lezen

In ons corporate tijdschrift *Lezen* besteedden we in 2022 onder andere aandacht aan de verbeterplannen voor begrijpend lezen en de centrale rol die rijke teksten daarin spelen, de impact van literatuurprijzen op de jeugdboekenwereld, de campagne Springlezend, de nieuwe website [lezeninhetpo.nl](#), de nieuwe kinderboekenambassadeur Martijn van der Linden, het inspiratieplatform *Hebban in de klas*, en aan Philip Hopman, winnaar van de Max Velthuijsprijs. De oplage groeide flink: van 14.290 stuks aan het begin tot 15.916 aan het einde van 2022.

Leesmonitor Magazine

Het voor 2022 geplande Leesmonitor Magazine over effectief leesonderwijs is door omstandigheden niet uitgekomen. Het magazine is wetenschappelijk van aard en de artikelen die waren aangeleverd, voldeden niet volledig aan de wetenschappelijke kwaliteitsnormen die de redactie hanteert. Twee interviews en een reportage over een basisschool waren wel bruikbaar en relevant voor de praktijk; besloten is om deze via andere publicatiekanalen van Stichting Lezen naar buiten te brengen. In 2023 zullen we een van de nummers van tijdschrift *Lezen* wijden aan het thema effectief leesonderwijs.

Tabel 4.4: publicaties Stichting Lezen

Titel en auteur(s)	Doelgroep	Uitgever	Verschijningsvorm	Frequentie	Oplage
Tijdschrift Lezen	Leesbevorderaars doelgroepen 0-20 jaar	Stichting Lezen	Papier en digitaal	4x per jaar	15.916
Leeskalender vo	Docenten vo	Stichting Lezen	Papier en digitaal	1x per jaar	4.350
Lezen in beeld: Lezen in het mbo	Docenten mbo	Stichting Lezen	Papier en digitaal	In 2022: 1x	1.500
Kwestie van Lezen 7. Digitale kinderboeken 19. Effectief Leesonderwijs	Leesbevorderaars doelgroepen 0-20 jaar	Stichting Lezen	Papier en digitaal	In 2022: 2x	Nr. 7: 500 Nr. 19: 2000
Overzicht scholingsaanbod	Docenten vo en mbo	Stichting Lezen	Digitaal	1x per jaar	n.v.t.
De leukste kinderboeken-campagnes	Vve en po, boekhandels en bibliotheken	Stichting Lezen, CPNB	Papier en digitaal	1x per jaar	21.000
Online nieuwsbrieven	Alle doelgroepen	Stichting Lezen	Digitaal	Minstens 4x per jaar	n.v.t.

4.5 Gidsfunctie

Stichting Lezen weet als geen ander wat er op het gebied van lezen en leesbevordering te doen en te halen is. We maakten de [brochure: Scholingsaanbod leesbevordering](#) die een overzicht geeft van goede scholingsproducten in leesbevordering, voor docenten in het voortgezet onderwijs en het mbo die bij ons bekend zijn. We delen via lezen.nl niet alleen onze eigen publicaties, scholingsaanbod en andere informatie, maar verwijzen ook naar onderzoek, publicaties, podcasts, evenementen en kennisbijeenkomsten van anderen. Datzelfde doen we ook op onze doelgroepgerichte websites (zie § 4.4.), het online platform BiebtotBieb en via sociale media. Zo fungeren we als gids voor leesbevorderaars en verstevigen we tegelijkertijd de relatie met onze partners. Ook in onze trainingen bieden we de cursisten uit de bibliotheek, de kinderopvang, het onderwijs en de jeugdgezondheidszorg zicht op spelers en aanbod op het gebied van leesbevordering in hun branche.

4.6. Recapitulatie aan de hand van de prestatie-indicatoren

Stichting Lezen brengt informatie, tools en scholing naar de verschillende groepen leesbevorderaars. Nieuwe inzichten worden immers pas geïmplementeerd als mensen er kennis van hebben kunnen nemen. Onze producten – trainingen en opleidingen, kennis- en netwerkbijeenkomsten en publicaties – maken van professionals in opvoeding, onderwijs en bibliotheken competente leesbevorderaars.

Al met al kunnen we vaststellen dat we onze beoogde resultaten voor 2022 op het gebied van de competente leesbevorderaars ruimschoots gehaald hebben.

Tabel 4.5: prestatie-indicatoren activiteiten Competente leesbevorderaars

Kerntaak Competente leesbevorderaars	Activitei- tenplan 2022	Werkelijk 2022	Bereik 2021 (live en/of weer- gaven)	Bereik 2022 (live en/of weer- gaven)
Evenementen				
Lezen Centraal	1	1	656	676
Expertmeetings (webinars)	5	6 1. Webinar Gastouderaanpak 2. Webinar Leesbevordering in het mbo 3. Webinar Leesbevorderingsimpuls 4. Webinar Kansengelijkheid 5. Drie POI en G4 Onderzoekssessies 6. BoekStart en de Bibliotheek <i>op school</i> Inspiratiedag	6.263	1.097
Het Schoolvak Nederlands	1	1	-	700
Nationale Onder- wijs Tentoonstel- ling (NOT)	1	-	-	-
Annie M.G. Schmidtlezing	1	1	457	188
Dag van het Literatuuronder- wijs	1	1	-	774

vervolg

Kerntaak Competente leesbevorderaars	Activitei- tenplan 2022	Werkelijk 2022	Bereik 2021 (live en/of weer- gaven)	Bereik 2022 (live en/of weer- gaven)
Websites				
Lezen.nl (incl. Leesmonitor)	1	1	136.452	156.900
Leesplan	1	1	17.259	19.012
Lezeninhetvmbo.nl	1	1	11.413	9.421
Lezeninhetpo.nl	-	1	-	16.052
Tijdvooreenleesof- fensief.nl	-	1	1.914	2.300
Kinderboekenam- bassadeur.nl	-	1	-	16.542
Publicaties				
Kwestie van Lezen	2	1	5.000	2.500
Brochure leesbe- vordering po en vo	2	2 1. De leukste kinderboekencampagnes 2. Leeskalender vo	28.150	25.350
Tijdschrift Lezen (4 uitgaven)	1	1	14.290	15.916
Leesmonitor Magazine	-	-	2.500	n.v.t.
Lezen in beeld	-	1 Lezen in beeld mbo	1.000	1500
Overig	-	1 Overzicht scholingsaanbod	n.v.t.	n.v.t.
Expertnetwerken				
Pabo platform	1	-		
Platform leraren- opleiders	1	-		
Deskundigheidsbevordering				
Open Boek 3.0	1	1		
Keuzedeel mbo	-	1		
Overig				
	-	-		
Totaal	20	23	226.188	268.928

HOOFDSTUK 5

Leesoffensief en versterking op leesbevordering

Steeds meer partijen kwamen in 2022 tot het besef dat de leesvaardigheid van kinderen en jongeren beter moet en dat het in het belang van de hele samenleving is om dat te bevorderen. Er was dan ook veel aandacht voor lezen. Voorheen was die aandacht er vooral als er (inter)nationaal onderzoek uitkomt met daarin tegenvallende prestatiecijfers. Maar in 2022 bleven de ontleding en de achteruitgang van de leesvaardigheid onderwerp van gesprek. Corona is daarvoor een vliegwielt geweest. De impact van de pandemie in het onderwijs legde de kansongelijkheid van bepaalde groepen bloot. Het besef dat dit dringend gekeerd moet worden, is nu gemeengoed geworden. In 2022 ontstonden dan ook allerlei landelijke en lokale initiatieven om kinderen en jongeren meer en beter te laten lezen. Stichting Lezen signaleert dat er een opbouwend klimaat voor leesbevordering is ontstaan, ook in het onderwijs. Wij bouwen hier als kennis- en beleidsinstituut op verschillende manieren aan mee en spelen erop in.

5.1 Een grotere en effectievere cirkel van invloed

Stichting Lezen werkt voortdurend aan het verbreden van de steun voor leesbevordering. We proberen zoveel mogelijk sectoren, organisaties en beslissers achter onze visie op een integrale aanpak van leesbevordering te krijgen.

Boven op het beleid

Stichting Lezen spande zich in om bestuurlijke en maatschappelijke partners te informeren over en in beweging te zetten voor leesbevordering. Dit werpt zijn vruchten af: lezen, leesbevordering en de programma's BoekStart en de Bibliotheek op school kwamen regelmatig terug in moties, kamerbrieven, beleidsnota's en -plannen, zoals onderstaand overzicht laat zien.

Ook op decentraal niveau probeerden we onze invloed te doen gelden en onze kennis nuttig in te zetten. In het kader van het onderdeel preventie laaggeletterdheid van het actieprogramma Tel mee met Taal werkte Stichting Lezen (penvoerder) samen met Stichting Lezen en Schrijven, de KB en SPN aan de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid. Doel is te komen tot een systeemaanpak waarmee gemeenten na 2024 de regie kunnen voeren over de aanpak van laaggeletterdheid, in het bijzonder de preventieve kant. Meer informatie hierover is te vinden in de bijlage Kunst van Lezen.

Tabel 5.1: voor leesbevordering relevante kamerbrieven, beleidsnota's en -plannen

Document	Inhoud	Wanneer
Sturen op Begrip: Effectief Leesonderwijs in Nederland	Overhandiging rapportage over effectief leesonderwijs in Nederland aan de Vaste 2e Kamer Commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (in kader van motie Rog c.s.)	3 februari 2022

vervolg

Document	Inhoud	Wanneer
Kamerbrief over Masterplan basisvaardigheden	Een masterplan voor de basisvaardigheden taal, rekenen/wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid. Het masterplan richt zich op kinderopvang, funderend onderwijs en het mbo.	12 mei 2022
Hoofdpijnenbrief cultuur 2022 - Herstel, vernieuwing en groei	Staatssecretaris Uslu (OCW) stuurt de Tweede Kamer een hoofdpijnenbrief over het herstel van de culturele sector na 2 jaar coronacrisis. Ook leesbevordering komt aan de orde.	23 mei 2022
Miljoenennota 2023	Via het Masterplan basisvaardigheden komt eenmalig 12,9 miljoen euro extra beschikbaar voor leesbevordering.	20 september 2022
Voortgangsbrief Masterplan basisvaardigheden	Opzetten nieuwe vestigingen van de Bibliotheek <i>op school</i> en BoekStart in de kinderopvang	21 november 2022
Motie Mohandis c.s.	Onderzoeken op welke wijze de Bibliotheek <i>op school</i> duurzaam verankerd kan worden	22 november 2022

Coördineren in een groot en complex krachtenveld

Er zijn steeds meer partijen bezig met lezen. Daardoor wordt het krachtenveld waarin Stichting Lezen opereert groter en complexer. Het is goed dat de aandacht voor lesonderwijs en leesmotivatie groeit. Maar het betekent ook een groter risico dat verschillende initiatieven onvoldoende op elkaar zijn afgestemd. Dat maakt het voor partijen die aan de slag willen met leesbevordering lastiger om keuzes te maken en kan vertragend of ontmoedigend werken.

Stichting Lezen besteedde daarom in 2022 nog meer aandacht aan haar coördinerende rol in het veld van leesbevordering. We investeerden veel tijd en energie in de kwaliteit en kwantiteit van onze samenwerkingsrelaties en probeerden zoveel mogelijk relevante partijen achter onze aanpak te krijgen. Ook werkten we, zoals beschreven in hoofdstuk 4, aan de ontwikkeling van doelgroepgerichte websites waar leesbevorderaars zowel theoretische informatie als praktische tools en tips kunnen vinden die allemaal aansluiten bij onze visie op en aanpak voor De doorgaande leeslijn.

Naarmate het gevoel van urgentie rondom lezen en leesbevordering toeneemt en Stichting Lezen zichtbaarder wordt in het maatschappelijk debat, staan we ook vaker bloot aan kritiek. Dat vatten we vooral positief op. Onze criticasters willen immers hetzelfde als wij: dat kinderen en jongeren meer en beter gaan lezen. We luisteren dan ook goed en gaan graag in gesprek, waarbij we kritiekpunten altijd toetsen aan wat we weten en kennen uit onderzoek en ervaring.

Versterking van leesbevordering in het onderwijs

Met de middelen die Stichting Lezen vanuit het Masterplan basisvaardigheden ontving voor de uitbreiding van de Bibliotheek *op school* in het (speciaal) basisonderwijs en het vmbo, kan leesbevordering in het onderwijs flink worden versterkt.

Stichting Lezen stelde haar kennis en mensen ook op andere manieren ten dienste van het onderwijsveld en greep elke gelegenheid aan om daar haar toegevoegde waarde te bewijzen. Zo namen we deel aan de Advieskring Nederlands van het SLO over de actualisatie van de kerndoelen voor het primair en voortgezet onderwijs en de examenprogramma's voor het voortgezet onderwijs. Daar adviseren wij onder andere over de plaats die leesbevordering daarin zou moeten krijgen.

Via hoogleraar Roel van Steensel waren we betrokken bij de Taalraad Begrijpend Lezen van de Taalunie. We gaven input aan de Onderwijsraad voor het advies [Taal en rekenen in het vizier](#) en aan de Onderwijsinspectie voor de duiding van het onderzoek [Peil.Leesvaardigheid](#). Onze beide hoogleraren Roel van Steensel en Eliane Segers zijn lid van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs, een initiatief van de PO-Raad, VO-raad en het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO). Stichting Lezen zelf werkte mee aan een aantal producten van dit gremium.

Strategische samenwerking met de bibliotheeksector

Met het extra geld uit het Masterplan basisvaardigheden kunnen bibliotheken BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* primair onderwijs en vmbo uitbreiden naar nieuwe locaties. Met een webinar voor bibliotheekdirecties bereidden we hen voor op de strategische keuzes die zij daarin te maken hebben. Daarin stond de vraag centraal hoe bibliotheken kunnen zorgen dat het extra geld niet alleen leidt tot het openen van extra locaties, maar ook tot het over de hele linie waarborgen van de kwaliteit en continuïteit van de Bibliotheek *op school*.

De Netwerkagenda bij het Bibliotheekconvenant van oktober 2020 is bedoeld om gemeenten te interesseren om maatschappelijke opgaven samen met de bibliotheek uit te voeren. Stichting Lezen zet zich in deze context vooral in voor de opgaven rond de geletterde samenleving. Daarvoor organiseerden we dit jaar een strategische online bijeenkomst voor directeuren en managers van bibliotheken over het bevorderen van kansengelijkheid en de rol die leesbevordering en bibliotheken daarbij kunnen spelen. Zie voor de bereikcijfers van deze webinars tabel 4.1 in hoofdstuk 4.

Ambassadeurs voor de goede zaak

De Kinderboekenambassadeur en de Dichter des Vaderlands zijn belangrijke pleitbezorgers voor het belang en het plezier van lezen en genereren aandacht en steun voor ons werk.

De Kinderboekenambassadeur is een initiatief van Stichting Lezen en het Nederlands Letterenfonds in samenwerking met De Schrijverscentrale en de CPNB. Tijdens het congres Lezen Centraal 2022 werd illustrator Martijn van der Linden in deze functie geïnstalleerd. Hij is de vijfde Kinderboekenambassadeur en de eerste illustrator in dit rijtje. Zijn missie: duidelijk maken dat ook illustraties kunnen worden ingezet om kinderen te laten lezen en een breed publiek inzicht bieden in de functie van illustraties in kinder- en jeugdboeken, in het samenspel van tekst en beeld en in de werkwijzen van illustratoren. In 2022 lanceerden we de nieuwsbrief van de Kinderboekenambassadeur. In de eerste aflevering stond de Kinderboekenweek centraal. Op kinderboekenambassadeur.nl staan boekentips, nieuwtjes en informatie over het werk van de ambassadeur.

Lieke Marsman was in 2021 en 2022 een aanwezige en aansprekende Dichter des Vaderlands. In 2022 belichtte en duidde zij belangrijke maatschappelijke en politieke gebeurtenissen in haar gedichten. Zij schreef onder andere over de oorlog in Oekraïne, de Afghaanse tolken en de klimaatcrisis. Stichting Lezen draagt samen met het Nederlands Letterenfonds en de Schrijverscentrale met plezier bij aan dit 'instituut'.

5.2 Krachten bundelen

Nederlandse kinderen en jongeren aan het lezen krijgen, dat kan Stichting Lezen niet alleen. Daarom bundelen we graag onze krachten met die van andere organisaties. Samenwerking is belangrijk om als relatief kleine organisatie zo effectief mogelijk te opereren in het grote en complexe krachtenveld waar we mee te maken hebben.

De Leescoalitie

De Leescoalitie werd in 2022 uitgebreid met de Taalunie. De Schrijverscentrale en de Schoolschrijver besloten om in 2023 aan te haken. De nieuwe partners brengen allemaal hun eigen expertise, invalshoeken en netwerken mee. Daardoor neemt het belang en de invloed van de coalitie nog verder toe. Het grotere aantal partners stelt wel eisen aan de onderlinge communicatie en afstemming. Een communicatiegroep waarin alle partners vertegenwoordigd zijn moet ervoor zorgen dat dat geborgd is. Met de campagne Springlezend vroeg de Leescoalitie dit jaar aandacht voor de essentiële rol van leerkrachten in de leesopvoeding van kinderen van 9 tot 15 jaar. Op de website springlezend.nl kregen leraren een platform waar ze elkaar konden inspireren om een rijke leesomgeving op school te creëren. De campagne is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met het werkveld. Dat is erg gewaardeerd en heeft bijgedragen het succes. Zie verder het jaarverslag van de Leescoalitie in de bijlage.

Overige landelijke samenwerkingsverbanden

Sinds 2021 werken we in het Landelijk Netwerk Geletterdheid samen met de sector van de jeugdgezondheidszorg. Samen stonden we ook dit jaar voor de ambitie om alle (ouders van) baby's, dreumesen en peuters in Nederland mee te laten doen met BoekStart. We hadden daarover regelmatig rechtstreeks contact met jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen.

Verder waren we net als voorheen vertegenwoordigd in de projectgroep van Expertisepunt Basisvaardigheden en gremia rondom bibliotheekcertificering, waarbinnen de educatieve dienstverlening inmiddels een vast onderdeel vormt.

We overlegden op gezette tijden met de andere ondersteuningsinstellingen in de Basisinfrastructuur. Daarmee wisselden we ervaringen en kennis uit over vraagstukken waar wel allemaal mee te maken hebben, zoals het werken met de Code Diversiteit & Inclusie. Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) en Stichting Lezen werken sinds 2020 samen om de verbinding tussen leesbevordering en cultuureducatie te versterken en om de programma's de Bibliotheek op school en Cultuureducatie met Kwaliteit beter op elkaar aan te laten sluiten. Een inventarisatie van *best practices* waarin die verbinding goed heeft gewerkt, werd in 2022 afgerond en verschijnt begin 2023. Ook bekeken we of we dwarsverbanden kunnen aanbrengen in de trainingen voor leescoördinatoren en interne cultuurcoördinatoren.

Hoewel we tevreden terugkijken op de vele en productieve samenwerkingsverbanden, hebben we op dit vlak nog wensen. Zo zouden we meer en regelmatig contact willen met koepelorganisaties in de kinderopvang en het onderwijs, de Onderwijsinspectie en belangorganisaties van ouders.

Tabel 5.4: samenwerkingen Stichting Lezen in Nederland

Samenwerkingsverband	Doel	Partners	Rol Stichting Lezen
Landelijk Netwerk Geletterdheid	Delen van best practices, kennis en ervaring; stimuleren van samenwerking; BoekStart voor alle kinderen	Circa 10 jeugd-gezondheids-organisaties, waaronder het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid	Deelnemer, kennispartner
Leescoalitie (zie bijlage 2)	Zoveel mogelijk mensen aanzetten tot (voor)lezen	CPNB, Stichting Lezen en Schrijven, KB, VOB, Literatuurmuseum/ Kinderboekenmuseum, Letterenfonds, Taalunie, De Schrijverscentrale, De Schoolschrijver	Initiatiefnemer, penvoerder en voorzitter
Ondersteunen-de (letteren) instellingen BIS	Afstemming over doelen en visie, kennisdeling, samen optrekken richting OCW en Raad voor Cultuur, Maatschappelijke verkenning, inhoudelijke samenwerking, aansluiting tussen de Bibliotheek op school en Cultuureducatie met Kwaliteit, versterken backoffice.	Letterenfonds, Schrijverscentrale, Schoolschrijver, Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten, LKCA, Boekmanstichting	Inhoudelijke coördinatie, kenniscentrum, strategisch partner, kennisdeling, onderzoek, delen expertise effectieve leesbevorderings-aanpak

vervolg

Platfoarm lêsbefoarding Fryslân	Leesbevordering in de Friese taal; door- gaande lijn voor Friese leesbevor- dering; aansluiting bij provinciale Taalplan Frysk; expertgroep kinder- en jeugdlite- ratuur, peuterproject Tomke en brugklas- project LêsNo	Afûk, Fers, Cedin, Omrop Fryslân, Sintrum Frysktalige Berne-opfang Tresoar, Provincie Fryslân, Letteren- fonds	Kernpartner, kennispartner, medefinancier van kansrijke initiatieven
De Wendbaren	Uitwisseling t.b.v. sterke positie bovensectorale ondersteunings- structuur in de BIS	LKCA, Boekman- stichting, Beeld en Geluid, Eye, Dutch Culture, DEN, Het Nieuwe Instituut, Cultuur en Ondernemen, RKD -Nederlands Instituut voor Kunstgeschie- denis, De Balie	Deelnemer
Bibliotheek- sector	Bibliotheekconvenant en bijbehorende netwerkagenda	KB, SPN, VOB	Onderdeel Geletter- de samenleving, vertegenwoordigd in de koersgroep
Bibliotheek- en cultuursector	Certificeringskader	Certificeringsorgani- satie Bibliotheek- werk, Cultuur en Taal (CBCT)	Werk- en stuurgroep
Taalraad Begrijpend lezen	Werken aan een actieplan voor de verbetering van het begrijpend leeson- derwijs in Vlaanderen en Nederland.	Taalunie	Inhoudelijk advies via onze hoogleraar Roel van Steensel
Advieskring kerndoelen en examenpro- gramma's	Actualisatie kern- doelen en examenprogramma's po en vo	SLO	Inhoudelijk advies
Kennistafel Effectief Leesonderwijs	Ontwikkelen kwali- teitswaaier Effectief Leesonderwijs in Begrijpend lezen	PO-Raad, VO-raad, NRO, Platform Samen Ontwikkelen	Inhoudelijk advies

Internationale samenwerking

Over de hele wereld hebben kinderen aansporing, inspiratie, voorzieningen en begeleiding nodig om goed en graag te leren lezen. Het is waardevol om over de landsgrenzen heen contact te hebben en kennis uit te wisselen met andere voorvechters van het lezen.

Stichting Lezen is actief lid van EURead, een netwerk van non-profitorganisaties uit 22 Europese landen die alle (op hun eigen wijze) het lezen bevorderen. Na jaren van digitaal vergaderen ontmoetten de leden elkaar in juni 2022 eindelijk weer in Brussel. De leden wisselden ervaringen uit over leesbevordering. Duidelijk was, dat niet alleen Nederland kampt met een 'leescrisis'. EURead is ervan overtuigd dat een pan-Europese aanpak behulpzaam kan zijn en onderhoudt inmiddels vrij nauwe contacten met leden van het Europese parlement.

Stichting Lezen is ook nauw betrokken bij *the Global Network for Early Years Bookgifting*. Dit netwerk verbindt wereldwijd 27 organisaties die BoekStart-achtige projecten uitvoeren. De organisatoren ontmoetten elkaar ook in 2022 regelmatig online.

Tabel 5.5: internationale samenwerkingen Stichting Lezen

Organisatie	Doel	Partners	Rol Stichting Lezen
Kinderboeken-ambassadeur internationaal	Uitwisselen van ervaringen en ideeën en aandacht vragen voor deze effectieve manier van leesbevordering	International Childrens Laureates (Verenigd Koninkrijk, Ierland, Wales, Zweden, Nieuw-Zeeland, Italië, Finland, Verenigde Staten en Australië)	Initiatiefnemer, coördinator
EURead/ Global Network	Uitwisselen van kennis, ervaringen en concepten, samen ontwikkelen van nieuwe strategieën, belangenbehartiging op EU-niveau	Leesbevorderingsorganisaties uit heel Europa	Bestuurslid (vicevoorzitter en penningmeester)
IFLA	Belangenbehartiging, professionalisering en verbinding binnen de internationale bibliotheeksector	Bibliotheekorganisaties uit 150 aangesloten landen	Lid Standing committee Literacy & Reading. Deelnemer sectie School Libraries

vervolg

Organisatie	Doel	Partners	Rol Stichting Lezen
IBBY-Nederland (International Board on Books for Young People)	Steunen en initiëren van projecten; nomineren van Nederlandse auteurs en illustratoren voor internationale prijzen voor jeugdliteratuur; organisatie Miep Diekmann Thesisprijs en de Jenny Smelik-IBBY Prijs voor culturele diversiteit in jeugdliteratuur	Nederlands-Letterenfonds	Penningmeester en secretaris

5.3 (Boven)lokale netwerken

Om te zorgen dat alle kinderen gelijke of vergelijkbare kansen krijgen om goed te leren lezen, is op alle niveaus beleid en actie nodig: landelijk, provinciaal en lokaal. Op al die niveaus is het zaak dat bibliotheken, onderwijs, kinderopvang en jeugdgezondheidszorg elkaar weten te vinden, sterke netwerken vormen en afspraken maken over leesbevordering en geletterdheid. Stichting Lezen stimuleert de netwerkvorming in het kader van Kunst van Lezen, omdat eensgezindheid en samenwerking belangrijke randvoorwaarden zijn voor een structurele en integrale leesbevorderingsaanpak die loont. De netwerkdag bij het Bibliotheekconvenant heeft de netwerkvorming een flinke stap vooruitgeholpen. Zie verder bijlage 1 over Kunst van Lezen.

Op steeds meer plekken in het land ontstaan decentrale of [regionale leesoffensieven](#). Die zijn geïnspireerd op het landelijke leesoffensief waartoe Stichting Lezen samen met de Leescoalitie enkele jaren geleden opriep. Waar gewenst draagt Stichting Lezen hieraan bij met advies en ondersteuning. Zo werkten Stichting Lezen, de Provinciale Ondersteuningsorganisatie Cubiss en de ruim 60 scholen van Ons Middelbaar Onderwijs (OMO) in Noord-Brabant in 2022 samen ten behoeve van het Brabantse Leesoffensief. Momenteel brengen wij alle vergelijkbare initiatieven in kaart. Zie daarover de bijlage met het verslag van de Leescoalitie.

5.4 Recapitulatie van resultaten en prestaties

De vele inspanningen van Stichting Lezen om haar relatienetwerk te vergroten en te verstevigen werpen hun vruchten af. Het leesoffensief wordt steeds breder gedragen. Het inzicht dat het noodzakelijk is om te investeren in leesvaardigheid en leesbevordering heeft inmiddels geleid tot grote extra investeringen in BoekStart en de Bibliotheek op school.

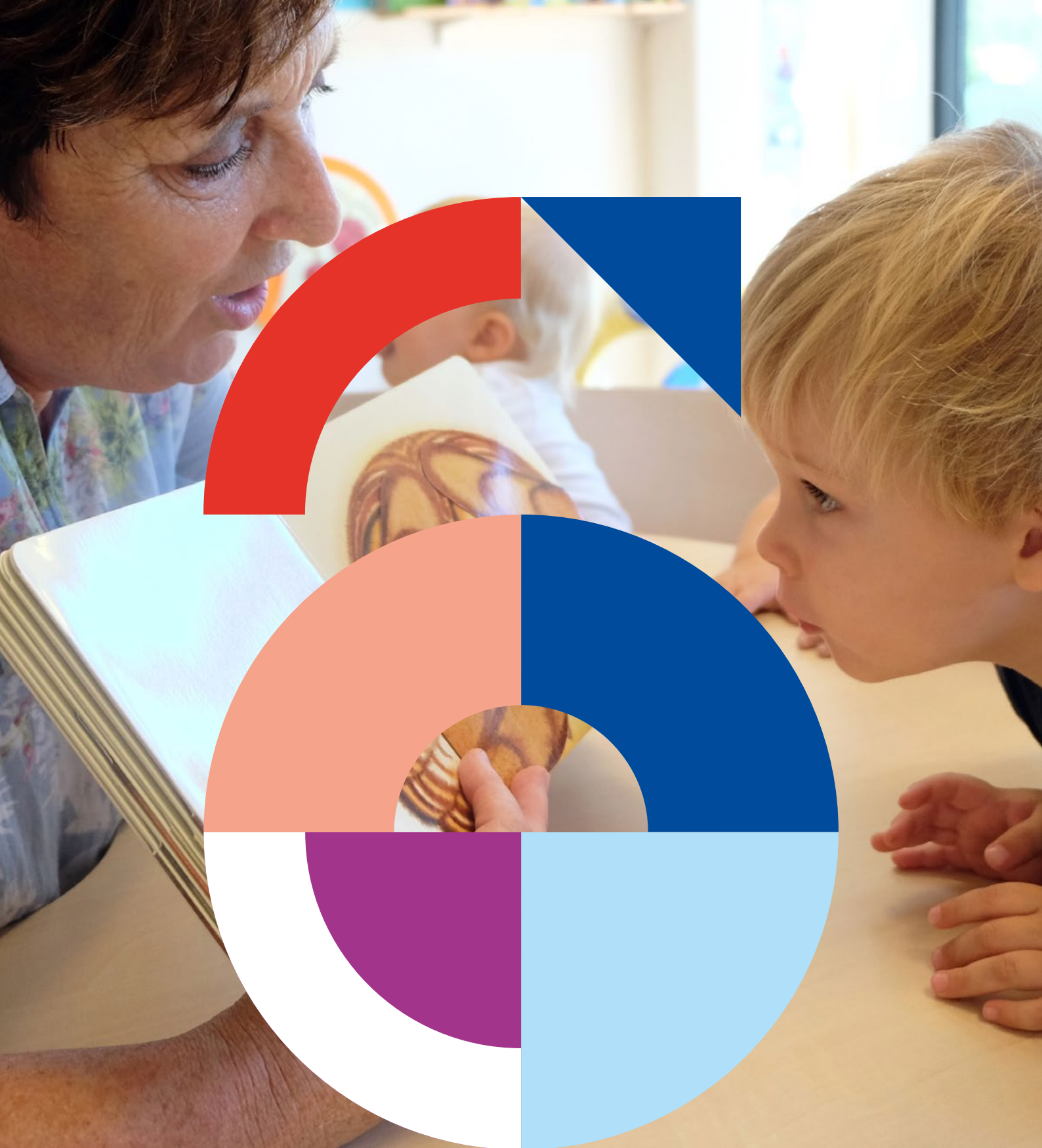
Binnen onze kerntaak 'Leesoffensief en versterking op leesbevordering' hadden we drie

activiteiten gepland en een bereik van 1 miljoen mensen. Die doelstellingen hebben wij ruimschoots gehaald.

**Tabel 5.6: prestatie-indicatorenactiviteiten en bereik
Leesoffensief en versterking leesbevordering**

Kerntaak Leesoffensief	Activiteiten- plan 2022	Werkelijk 2022	Bereik 2021	Bereik 2022
Leescoalitie (campagne)	1	1	52.745.253*	6.104.318*
Ambassa- deurs	2	2 1. Kinderboeken- ambassadeur 2. Dichter des Vaderlands		14.165
Internationale activiteiten	1	3 1. EURead/Global Network 2. IFLA 3. IBBY-Nederland	-	-
Overig	-	-	564.000 (serie Brugklas)	n.v.t.
Totaal Leesoffensief	4	6	53.315.777	6.118.483

* Het gaat hier niet om unieke personen maar om het aantal keer dat we iemand hebben bereikt of geïnformeerd over een activiteit in het kader van de Leescoalitie.

HOOFDSTUK 6

Organisatie

6.1. Positie in het bestel en financieel kader

Als ondersteunende instelling voor leesbevordering en literatuureducatie in de culturele basisinfrastructuur (BIS) ontvangt Stichting Lezen middelen uit de cultuurbegroting van het ministerie van OCW. Deze basisfinanciering benutte Stichting Lezen in 2022 voor haar kerntaken zoals beschreven in het activiteitenplan 2021-2024: zorgen voor een solide kennisbasis, verrijken van de leesomgeving, bijdragen aan competente leesbevorderaars en verbreden van het leesoffensief/versterken van de leesbevordering.

Net als in de afgelopen jaren ontving Stichting Lezen in 2022 ook middelen uit het Actieprogramma *Tel mee met Taal* ter voorkoming en bestrijding van laaggeletterdheid. In dat kader leveren we een bijdrage aan de onderdelen BoekStart (mede gericht op taalarme gezinnen), de Bibliotheek *op school* en leesbevorderingsnetwerken van het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen, dat loopt van 2020 tot met 2024. De bijdrage voor de gemeentelijke gezinsaanpak geletterdheid werd verstrekt in de vorm van een afzonderlijke projectsubsidie.

Daarnaast werkten we in 2022 nog door aan de ontwikkeling van de website *lezeninhetpo.nl*, waarvoor we in het kader van het Leesoffensief in 2020 een projectsubsidie van het ministerie van OCW ontvingen.

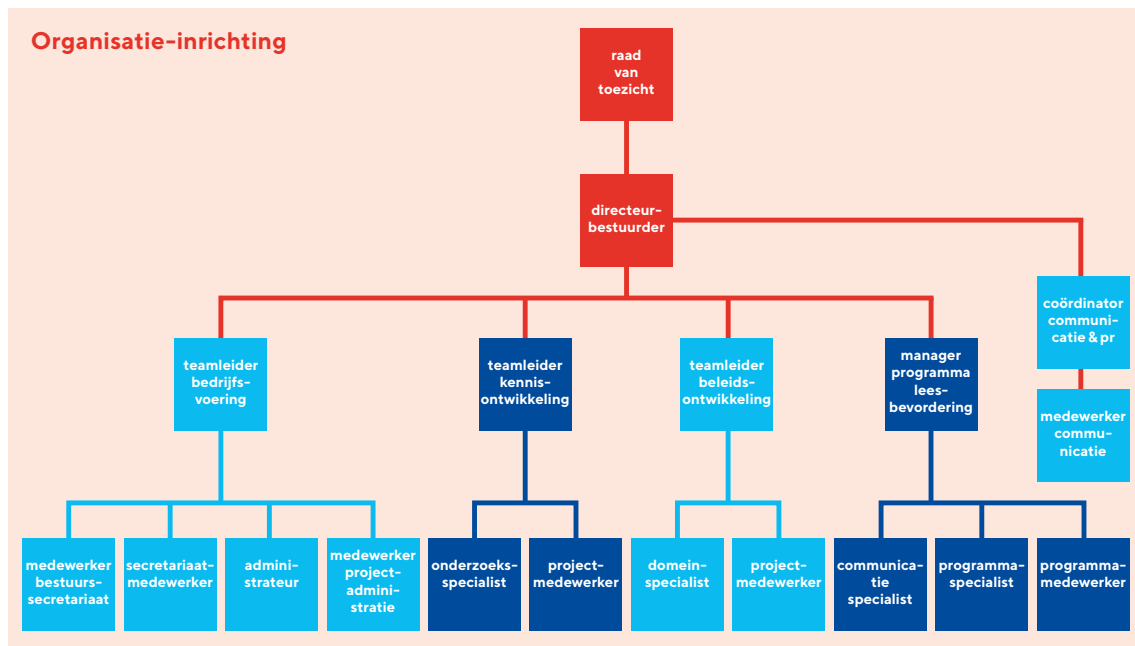
Tot slot ontvingen we eind 2022 € 12,89 miljoen uit het Masterplan basisvaardigheden voor de uitbreiding van BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* in het primair onderwijs en het vmbo. Hiermee zijn de middelen voor de uitbreiding van de structurele aanpak van leesbevordering via deze bewezen effectieve programma's substantieel vergroot. De werkzaamheden zijn gestart in 2022, uitvoering vindt plaats in 2023 en eerste helft 2024.

6.2. Personeel en organisatie

Het managementteam bestond gedurende het grootste deel van 2022 uit de directeur-bestuurder Gerlien van Dalen, Roos Wolters en Adriaan Langendonk. Roos Wolters is teamleider van de teams Kennis- en Beleidsontwikkeling en daarnaast voor 20 uur per week gedetacheerd bij Fers, de provinciale ondersteuningsorganisatie van de Friese bibliotheken. Adriaan Langendonk is manager leesbevorderingsprogramma's (Kunst van Lezen). Per 1 oktober trad Mark van Kampen in dienst als teamleider Bedrijfsvoering. Hij maakt sindsdien ook deel uit van het managementteam.

Per 1 januari 2022 geldt onderstaande organisatie-inrichting:

Figuur 6.1: De organisatiestructuur van Stichting Lezen per 1-1-2022.

Externe ondersteuning

Stichting Lezen is aangesloten bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn en volgt de geldende loonschalen en periodieken van de CAO voor het Uitgeverijbedrijf.

Ook in 2022 werd gebruikgemaakt van een digitaal uren- en verlofregistratiesysteem, vooral om de werkzaamheden voor de diverse extern gefinancierde projecten binnen Stichting Lezen en Kunst van Lezen inzichtelijk te maken.

Voor verzuimregistratie maakten we gebruik van de diensten van Zorg van de Zaak Netwerk.

Voor specialistische organisatorische werkzaamheden werkte de stichting met externe adviseurs en consultants. Zo is in 2022 opnieuw gebruikgemaakt van de diensten van HR-adviseur J. Bast (WCY / HR Advies & Coaching) en van bedrijfseconomisch adviesbureau voor non-profitorganisaties Jac's den Boer & Vink. Daarnaast werd incidenteel gebruikgemaakt van juridisch, strategisch en redactioneel advies. Sinds 2013 maakt Stichting Lezen gebruik van de Cloudservices van RAM Infotechnology BV. RAM biedt dienstverlening op het gebied van hosting van applicaties, beheer van online werkplekken op kantoor en thuis, helpdesk ondersteuning en beveiligde dataopslag en verwerking en verhuur van hardware voor kantoor.

Arbeidsomstandigheden en ziekteverzuim

Gedurende de coronacrisis werkten de medewerkers van Stichting Lezen bijna helemaal vanuit huis. Sinds voorjaar 2022 werkten we weer meer op kantoor. We volgden de RI-VM-richtlijnen nauwgezet. De medewerkers ontvingen het door het Nibud geadviseerde bedrag per werkdag als vergoeding voor het thuiswerken.

Collega's ervoeren het vele thuiswerken tijdens de lockdowns als mentaal en fysiek zwaar. Om dit goed te begeleiden hebben we in 2022 waar en indien nodig voorzien in aanvullende maatregelen, zoals flexibele omgang met werktijden en pauzes, ruim agendabeheer, coaching en regelmatige individuele gesprekken met de medewerkers. Medewerkers kregen een laptop, bureaustoel en andere materialen van Stichting Lezen in bruikleen om

de thuiswerkplek zo optimaal mogelijk in te richten. In 2022 werd de kantoorinrichting aangepast met het oog op hybride werken en vergaderen. De wens is om een goede balans te blijven zoeken tussen het thuis en op kantoor werken. Het ziekteverzuimpercentage bedroeg in 2022 9,2% (in 2021 2,2%). Het verzuim werd beïnvloed door veel uitval door corona, met name in het laatste kwartaal. Ook hadden we twee langdurig zieken. We verwachten dat deze medewerkers in 2023 weer volledig aan de slag kunnen.

Formatie

De formatie van Stichting Lezen was in 2022 gemiddeld 19,5 fte (in 2021 19,6 fte), waarvan 3,4 fte met een tijdelijk contract (in 2021 4,6 fte). De medewerkers zijn voornamelijk inhoudelijk specialisten in taal- en leesbevordering, onderwijs, onderzoek en communicatie. De verdeling van de personeelslasten tussen Kunst van Lezen en Stichting Lezen is 40/60. Per 1 maart trad Caroline Heijer in dienst als domeinspecialist vmbo, praktijkonderwijs en mbo en programmaspecialist de Bibliotheek *op school* vo. Per 1 oktober trad Mark van Kampen in dienst als hoofd bedrijfsvoering en managementteamlid. Twee medewerkers hadden in 2022 zwangerschapsverlof.

Medewerkers in dienst

Eind 2022 waren er 25 medewerkers in dienst (19,5 fte):

- Gerlien van Dalen, directeur-bestuurder
- Milly Alexander, medewerker projectadministratie
- Niels Bakker, onderzoeksspecialist
- Daan Beeke, domeinspecialist voortgezet onderwijs (havo/vwo)
- Tike de Boer, medewerker bestuurssecretariaat
- Marijke Bos, domeinspecialist voor- en vroegschoolse periode
- Inger Bos, communicatiespecialist t.b.v. programma's leesbevordering
- Anne Borgdorff, medewerker secretariaat
- Liselotte Dessauvagie, programmaspecialist de Bibliotheek *op school* pabo
- Bart Droogers, programmaspecialist de Bibliotheek *op school* po
- Jette van den Eijnden, onderzoeksspecialist
- Mustapha Esadik, domeinspecialist voortgezet onderwijs
- Gijs van der Hammen, medewerker online communicatie
- Caroline Heijer, domein- en programmaspecialist vmbo, praktijkonderwijs en mbo
- Julianne van den Heuvel, programmaspecialist BoekStart
- Najat Kaddour, medewerker secretariaat
- Mark van Kampen, hoofd bedrijfsvoering
- Agnes van Montfoort, domeinspecialist basisonderwijs
- Renske Nugter, medewerker communicatie
- Marloes Robijn, medewerker onderzoek
- Marieke Smeijsters, medewerker projectontwikkeling en innovatie
- Karin Verburg, administrateur
- Alix Wassing, medewerker kennis- en beleidsontwikkeling
- Roos Wolters, teamleider kennis- en beleidsontwikkeling
- Desirée van der Zander, coördinator communicatie en pr

Adriaan Langendonk, de manager leesbevorderingsprogramma's, is in dienst bij KB/ Nationale Bibliotheek, maar werkt voornamelijk vanuit Stichting Lezen voor het program-

ma Kunst van Lezen. De programmamanager wordt grotendeels betaald uit het program-mabudget Kunst van Lezen als onderdeel van Tel mee met Taal, dat verantwoord wordt in de jaarrekening van Stichting Lezen.

6.3. Diversiteit en inclusie

In 2022 gingen we door met de interne werkgroep CodeDi (in 2021 opgericht) en de kennisbijeenkomsten over dit thema. De werkgroep kwam in 2022 vier keer bij elkaar om input op te halen voor de visie en het plan van aanpak dat we maken bij de vier P's: Perso-neel, Publiek, Programma, Partners. De teambijeenkomst voor het hele team, verzorgd door Colourful People, maakte de organisatie bewuster van het belang van representatie in onze programma's en projecten en het publiek dat we daarmee willen bereiken. Dit vertaalde zich bijvoorbeeld bij het organiseren van congressen in het bewuster nadenken over een inclusief programma met sprekers die een afspiegeling vormen van de maat-schappij. Toch bleek de praktijk weerbarstig en kwamen we vaak weer uit bij bekenden uit ons netwerk van experts. Kortom, er werden stappen gemaakt maar er is nog werk aan de winkel.

Ook de Leesclub van Stichting Lezen droeg bij aan bewustwording en het belang van inclusiviteit. Ongeveer vier keer per jaar gingen collega's met elkaar in gesprek over een boek waarin een thema centraal staat dat te maken heeft met de verschillende aspecten van identiteiten, zoals etniciteit, religie of gender. Dit leverde nieuwe inzichten op, de collega's leerden elkaar beter kennen en het leidde tot mooie, verdiepende gesprekken.

Dat er onder het personeel al veel draagvlak en bewustwording is voor inclusie, leidt ertoe dat we ook de blik naar binnen kunnen richten om te kijken hoe we als team inclusiever kunnen worden, zodat elke collega zich vrij en veilig voelt om een ander standpunt in te nemen en om helemaal zichzelf te zijn. Onder leiding van Colourful People werkten we met Deep Democracy, een gespreksmethode die erop is gericht om alle stemmen te horen, alle standpunten te onderzoeken en te wegen om zo tot een oplossing of besluit te komen waar iedereen zich achter kan scharen. In 2023 vervolgen we dit traject.

Als het gaat om partnerschappen werkten we langs twee lijnen aan de Code Diversiteit & Inclusie: we wisselden ervaringen en kennis uit met collega-organisaties, bijvoorbeeld met De Schrijverscentrale of het Nederlands Letterenfonds, en we zochten mogelijkheden om ons netwerk uit te breiden met nieuwe partners die onze kijk op leesbevordering kunnen verbreden.

Wij vinden het belangrijk dat onze online beschikbare informatie voor iedereen toeganke-lijk en bruikbaar is. Bij de vernieuwing van de corporate website Lezen.nl in 2021 was dit al een belangrijk aandachtspunt. We startten de procedure voor het verkrijgen van een Toegankelijkheidsverklaring voor de nieuwe website. Zodra deze is verstrekt, zullen we deze op de website plaatsen en verwijzen naar het register op www.digitoegankelijk.nl.

In 2022 gaven we invulling aan ons voornemen een vertrouwenspersoon voor Stichting Lezen aan te stellen. De externe vertrouwenspersoon die voor het Letterenfonds en De Schrijverscentrale werkt, is bereid gevonden deze functie ook voor Stichting Lezen te vervullen. Een eerste kennismakingsbijeenkomst met het voltallige personeel heeft inmid-

dels plaatsgevonden.

6.4. Raad van toezicht

De raad van toezicht bestaat uit ten minste drie en ten hoogste zeven leden. Met inachtneming van de Code Governance Cultuur en de Code Diversiteit & Inclusie wordt gestreefd naar een evenwichtige samenstelling (man-vrouwverhouding, culturele achtergrond en leeftijdsopbouw). Leden moeten onafhankelijk en kritisch kunnen opereren en een relevant netwerk en/of specifieke deskundigheid hebben op de volgende terreinen:

- (lokale) politiek/bestuur
- leesbevordering/literatuureducatie
- boekenvak/bibliotheekbranche
- (nieuwe) media
- juridische zaken
- personeelszaken
- onderwijs
- financiën/risicobeheersing/rapportage
- ondernemerschap/commercie/sponsoring en fondsenwerving
- werkgeverschap/management
- onderzoek

Op elk van deze gebieden is minimaal één lid deskundig. In de praktijk is er sprake van overlap.

Tabel 6.1: leden raad van toezicht eind 2022

Naam	Datum aanstelling	Datum (beoogde) herbenoeming	Geplande datum aftreden
Mevrouw M.W.L. van Vroonhoven (voorzitter)	9 oktober 2020	9 oktober 2024	
De heer M.W.B. Asscher	1 juli 2020	1 juli 2024	
De heer G.J. Dorleijn	1 februari 2015	1 februari 2019	1 februari 2023
Mevrouw S. Kreuger	1 maart 2018	1 maart 2022	1 maart 2026
Mevrouw H.B.G.W.J. Mulder	1 februari 2015	1 februari 2019	1 februari 2023
De heer E. Van Nispen tot Sevenaer	1 januari 2019	1 januari 2023	
De heer B.J. Verkoren (voorzitter auditcommissie)	20 juni 2015	20 juni 2019	20 juni 2023

In 2022 vonden geen wijzigingen plaats in de samenstelling van de raad van toezicht. Per 1 maart is mevrouw Kreuger voor een 2^e periode benoemd. De heer B.J. Verkoren en de heer E. Van Nispen tot Sevenaer vormen samen de auditcommissie. Deze doet voorwerk voor het beoordelen van de financiële verslaglegging, van de projecten en van risico's op het gebied van financiën, vastgoed, ICT en informatievoorziening, interne beheersing en compliance.

Vergaderingen

De raad van toezicht kwam in 2022 vier keer in reguliere vergaderingen bijeen. De meeste leden waren hierbij aanwezig. Alle voor de continuïteit van het werk van Stichting Lezen belangrijke ontwikkelingen en stukken zijn in deze vergaderingen besproken. Belangrijke onderwerpen tijdens de raadsvergaderingen waren onder andere:

- landelijke beleidsontwikkelingen
- cultural governance
- ontwikkelingen rond leesbevordering en leesbeleid
- organisatieontwikkelingen
- financiële zaken
- personele zaken, waaronder de werving van een teamleider bedrijfsvoering
- zelfevaluatie.

Aan het eind van het eerste halfjaar boog de raad zich over de prognoses voor het komende halfjaar in relatie tot de begroting. De begroting 2023 werd voorbereidend besproken in de auditcommissie en door de raad van toezicht vastgesteld in november 2022.

Tijdens de jaarlijkse beleidsmiddag sprak de raad in aanwezigheid van het managementteam, enkele medewerkers en twee externe sprekers over het onderwerp toetsing en hoe toetsen kunnen worden afgestemd op nieuwe inzichten binnen het leesonderwijs. Daarnaast vond op diverse punten bilateraal overleg plaats.

Relevante (neven)functies leden raad van toezicht

Mevrouw M.W.L. (Merel) van Vroonhoven MBA, voorzitter:

- Leraar (zij-instromer)
- Columnist (de Volkskrant)
- Voorzitter raad van toezicht Radboud Universiteit
- Vice-voorzitter raad van toezicht Kunstmuseum
- Lid raad van toezicht Het Nationale Theater

De heer dr. mr. M.W.B. Asscher

- Schrijver en vertaler
- Bestuurslid Stichting Praemium Erasmianum
- Voorzitter Stichting Frans Kellendonk Fonds
- Bestuurslid Stichting Leerstoel Nederlands Klassiek Verbond

De heer G.J. Dorleijn

- Voorzitter bestuur Geert van Oorschootstichting

Mevrouw S. Kreuger

- Journalist
- Radio-producer en presentator
- Documentairemaker
- Docent Hogeschool Rotterdam – RAC

Mevrouw H.B.G.W.J. Mulder

- Senior beleidsadviseur van het Samenwerkingsverband voortgezet onderwijs Amsterdam-Diemen
- Lid hoofdbestuur van de KNGU, de Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie
- Lid raad van advies faculteit Humanities van de Universiteit van Amsterdam

De heer E. Van Nispen tot Sevenaer

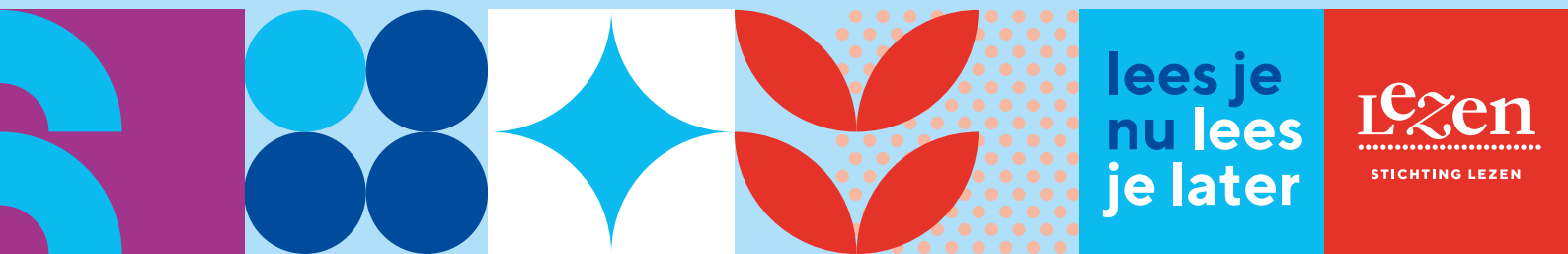
- Directeur Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid
- Bestuurslid Netwerk Digitaal Erfgoed
- Bestuurslid Prins Claus Fonds
- Lid raad van toezicht Muiderslot
- Lid OnderwijsAdviesRaad MIC Hogeschool van Amsterdam
- Bestuur Ridderschap van Gelderland
- Lid raad van advies Universiteit van Amsterdam faculteit Geesteswetenschappen
- Lid jury Johannes van Dam prijs
- Lid raad van toezicht Stichting De Oostkerk
- Voorzitter werkgroep Cultuur en Media NL AIC
- Lid raad van advies BCI
- Bestuurslid MediaPerspectives
- Lid Jubileumcomité Kinderboekenmuseum
- Voorzitter Stuurgroep Netwerk Mediawijsheid
- Bestuurslid ECP
- Lid raad van toezicht en Audit Committee VSB Fonds
- Lid raad van advies Mauritshuis
- Lid raad van toezicht Stichting Nederlandse Datakluis
- Ambassadeur/voorzitter Maatschappelijke Coalitie Over Informatie Gesproken
- Lid Directieraad Podiumkunsten

De heer B.J. Verkoren

- Lid van de directie JumboDiset BV en Koninklijke Jumbo BV
- Lid raad van toezicht van Stichting Frontaal te Amsterdam
- Penningmeester Stichting Boost Producties te Amsterdam
- Secretaris Stichting IDRF (Infectious Disease Research Foundation)

©Stichting Lezen 2023
Ontwerp **Erikenik & Judith Schoffelen**

lezen.nl

lees je
nu lees
je later

Lezen
STICHTING LEZEN